

Nazif Dakle

Goranske narodne balade

**Prizren
2012**

Autor:

Nazif DOKLE

Naslov knjige:

Ballada popullore gorane
Goranske narodne balade

Recenzija, prevod na bosanski i korektura:

Dr. Sadik IDRIZI

Tehnička obrada:

Amir JAKUPI

© Sva prava zaštićena

Štampa:

Predgovor

1.

Balade zauzimaju posebno mjesto u okviru bogatog usmenog (narodnog) folklora Gore. Čak se ova oblast, unutar albanskih teritorija, po procvatu i bogatstvu ove vrste narodnog stvaralaštva može uporediti sa oblašću Sjevernih Alpa (albanskih), koja je poznata po junačkoj epici. Iako su ovo vrijednosti dva različita univerzuma, poređenja se mogu praviti. Načini umjetničkog izraza determinišu se istim stvaralačkim izrazom koji reguliše najavu prizemnih vibracija duše sinova Ademovih, bez obzira na mjesto, vrijeme, jezik ili etničku pripadnost.

Ova umjetnička realnost se ne može prihvatiti kao takva čitanjem, posmatranjem i fragmentarnim komentarima, već jedino izborom i obogaćena kao što se kod minerala, u procesu izbora bogate materije, odstranjuju predmeti slabijeg ili jalovog sastava. Samo na taj način ćemo ovo bogatstvo vratiti stvaralocima, njegovim nosiocima, pokoljenjima i svima zainteresovanim. Samo ga tako potvrđujemo, argumentima. Samo tako oduzimamo mogućnost onima koji po cijeli božiji dan špekulišu i o ovom aspektu narodnog stvaralaštva Gorana. Izbjegavajući bezlične polemike: „Ni kokoš, ni jaje“ , „Ni karaman, ni nusa“, čini nam se uputnije da objavimo ove pjesme dajući šansu njima, a i svima, da pišu šta žele i kako žele o njima, ali ne dajući im mogućnost da poriču njihovo postojanje.

Albanski prevod višestruko pojačava dimenziju ove materije, bolje identifikuje zone diverziteta, ograde i prolaze razmjena, tijesnace i pogodne terene za izgradnju mostova, spriječava podmukle zamke, ruši uzroke izolacije, rastjeruje magle predrasuda, gasi nerazumne ujede mržnje i pomaže da se njihova energija usmjeri u korist prosperiteta Albanije i Kosova i međuetničkih odnosa na Balkanu.

Objavljivanje ovih balada pojačava ponos stanovnika Gore, označava njihovu realnu vrijednost doprinosa obogaćivanju kultura Albanije, Kosova i cijelog Balkana. Opravdava legitimnost njihovih zahtjeva i insistiranje sa ciljem prihvatanja i zaštite njihove kulturne baštine i maternjeg jezika od strane pomenutih država. To ih motiviše da se integrišu unutar država kao jednaki među jednakima, gdje za sve ima mjesta.

To nas je poticalo i rukovalo prilikom pisanja izbora koji donosimo na uvid čitaocima i naučnoj javnosti. U fazi prepoznavanja, studiranja i identifikacije folklornog materijala vodili smo računa da ne izostavimo ili potcijenimo ništa od onoga što je dosad objavljeno, ne zaboravljajući da možda ima još neobjavljenog materijala u krugu njegovih nosilaca.

Tokom selekcije, u nastojanju da budemo naučno što precizniji, glavnu pažnju smo usmjerili ka odvajanju balada od ostalog dijela narodne poezije, obuhvatanju svih tretiranih motiva kao i njihovoj što preciznijoj klasifikaciji. Od varijanata smo birali one koje su poznatije, one koje su poetski strukturirane, logički jasnije i umjetnički dotjeranije, bez pretenzija da smo uvijek tačno pogodili cilj i da nema mjesta za raspravu. U dva slučaja, zbog zanimljivog sadržaja i idejno-emocionalne posebnosti koju imaju balade *Letuaf Stojan letuaf* („Ljetovao Stojan, ljetovao“) i *Što se beli gore vo planina* („Šta se bijeli gore u planini“), dali smo ih u dvije varijante.

U knjizi su sakupljene 84 balade na osnovu kriterijuma koje smo gore pomenuli. Selektirane su u dvostruko većem broju nego što su, zajedno sa varijantama, objavljene u zbirci *Goranske narodne pesme* (Priština, 1987) Haruna Hasanija, *Goranski narodni pesni* (Skopje, 2000) i *Sevni bre ašik, sevni bre dušo* (Prizren, 2004) Nazifa Doklea, *Gora i Gorani* (Tirana, 2002) Mehmeta Hodže i *Sedefna tambura* (Prizren, 2008) Ramadana Redžeplarija, koje sadrže veliki broj narodnih pjesama istraženih i sakupljenih na cijelom prostoru u 27 sela sa torbeškim stanovništvom u oblasti Gora, sa obje strane političke albansko-kosovske granice, odnosno u distriktu Kuks (Albanija) i opštini Dragaš (Kosovo).

2.

Geografija ovih balada, osim onih sa motivima balkanskih sestrimljenja /varijanti u kojima nije određen prostor djelovanja, je oblast Gora (*Gora, Gorska nahija, Šar-planina, Brod, Zlipotok, Borje, Borska nahija, Šištejec, Kruševo, Arabadžinica, Kopravo brdo, Tetovske derveni, Morava, Murga, Krušeječka džamija, Tihe vode, Mazen kamen, Gorne grobišta, Šišteječke gumena, Šišteječke zavori, Bela zemna, Putoj krušeječke, Kaculjica, Šutman planina*) i mjesta u kojima borave njeni stanovnici (*Crno more, Arnautlak, Turkija, Anadollija, Karadak, Gusinje polje, Stambol, Ederne, Skopje, Veles, Prizren, Novi Pazar, Kavala, Panađur, Žur*).

Ostali detalji ove geografije: *malena vrata, pokraj reka, sred selo, više selo, vo kave, porte obe krila, dvoraj zarudene, presno gropče, gorno maalo, dejće*

ke se beret, oro ke igraje, česte putišta, drvvari će idet, bećari će šetaje i će prohodaje, gorna džamija, gore vo planina, dovnujet sokak, ravni dvoroi, češma studena, kruša zelena, buka zelena, strga, pri vodenica, teške porte, bahča, s' bećari, plevna, čardak, izvir voda, golema niva, kamnjoj i karpe, lipe, jeleni, orman četine mečke, drenče, ž'vto cvečiće, niz zavori, niz šipkoji, vrba đurđevdenova i dr., spuštaju nas u sitne predjele goranskih sela u kojima žive, rade, meditiraju, vole, pate, uživaju i umiru protagonisti ovih balada.

I muslimanski antroponimi (muški: *Alija, Alim, Asan, Ašim, Bajro, Bećir, Demir, Destan, Ejup, Emin, Esat, Husen, Idriz, Jusuf, Liman, Mazlum, Memet, Magmut, Mule, Murat, Mustafa, Nazim, Omer, Camil, Redžo, Sahit, Sejfo, Spahinče, Suljo, Sultan Murat, Murselj, Sultan Sulejman, Šuaip, Ture, Urum, Usen, Zejnelj*; ženski: *Afiza, Ajrija, Ajša, Alimbegoica, Altana, Asanađinica, Fata, Fatima, Hatidža, Kademša, Mahmudija, Nurka, Čama, Čerimija, Magmutpašinica Raza, Šajza, Vajda, Džemilja, Džuljiza, Zejnepa*) kao i oni hrišćanski (muški: *Cike, Đorđija, Jankula, Leven Pejan, Stojan, Stojunak*; ženski: *Angelina, Bojana, Elenka, Ilinka, Jahinka, Jana, Mara, Milka, Magdalena, Milena, Mina, Guna*) i neki patronimi (*Bajmak, Bengo, Mačorovci, Demiraginci, Dorija, Tajčina, Rajkona*) također govore o ovoj oblasti.

Treba uzeti u obzir i ostala opšta imena za ljude koji se javljaju u raznim situacijama i događajima: *age, Arnauti, ascer ćelebija, babajko, bećar, Borjani, brodski kapetan, Brojani, careva vojska, dejke dadene, deveri, gurbetčije, hadžije, hećimi, hodže, jetrva, Kalisjani, katar Jujupi, kulukdžija, moma, mjačica, majka, momci, nalbatinče, ovčarče, prizrenske muftije, ćiradžije Žurjani, sestra, stara carica, starčište so belo bradište, šuraci, telal, tetovske kadije, tri sestre, trojca braća, verna ljuba, vezir, vojvoda, crne Cigani, indže bule, meandžije i dr.*

Anonimni stvaralac balada i njihovi protagonisti svjesni su svog različitog identiteta u odnosu na druge. U stihovima susrećemo određenja: *Gorska nahija, Đuzel gora, gorska anema, gorski trndafil, gorski saltanet, gorske dejke i dr.*

Oni su nosioci etnopsihičkih odlika stanovnika ove oblasti koje se manifestuju kroz njihova djelovanja, mišljenja, stavove, reakcije i ponašanja. Porodica je svetinja i sve se žrtvuje za nju i u njeno ime. Pored glasa protesta ovdje se jasno identifikuje energija, koja stavlja u pokret zajednicu protiv faktora (prinošenje ljudskih žrtava, ekonomska i vojnička migracija, regrutovanje djece u janjičare, samovolja moćnika, udaja daleko od rodnog

mjesta, otmica djevojaka, promjena pola, nemoral, pljačka, uzimanje talaca i dr.) koji je ugrožavaju spolja i, onih (ljubomora, zavist, egoizam među roditeljima, nevjestama i djecom, jetrvama, braćom, supružnicima) koji je nagrižu iznutra.

Urum Česedžija uništava sina nesrećne udovice na dan kada uzimaju mladu zato što nije pozvan na svadbu:

Ga zatemne, jena temna m'gla
Niz m'glata jeno belo pile
Ne je pile, toku je Urum Česedžija
So asćer čelebija
Gi go batisa jeno stradno dete.

Jankula vojvoda ubija Redžu pehlivana, jer ga je on želio uništiti pošto nije promijenio vjeru.

- Ore Jankula, junak Jankula, Redžo po nas ide,
Redžo nas će ne utepa!
- Ne se stegaj, Jano belo grlo, Jankula je ovdeka.

Javnost kažnjava Ajriju i proklinje je zbog njenog ponašanja kao prostitutke iz javne kuće, čime provocira i kalja čistu ljubav i moral zajednice.

Ajrijo, aro te udrilo,
Šo si ot sebe učinila,
Si otvorila ćerene!
Malo li ti bea Brojani
I ćiradžije Žurjani?!

Crni Arapin posmatra divnu tek sagrađenu kulu i smatra da je bezvrijedna i beznačajna bez jedne vjerne domaćice i kroz monolog joj se obraća:

Mori, kulo, šo si lična,
Lična i pristala,
Još da imaš jena verna ljuba,
Verna ljuba, jena domaćinka,
Da te redi, da te razreduje.

U cilju spriječavanje incesta, čija bi realizacija, kako se vjeruje, bila fatalna, nije dovoljna samo snaga društva, nego i prirode:

Vo dvoroi dva beli goluba,
Jeden guga, drugi ne guga:
„Čudo bilo, još ne se videlo,
Da se zemet bratec i sestrica.“

Sjedobradi starac, koji u igri preskače bor i pobjeđuje sve mlade takmičare, umiruje Janinku, koja misli da će pripasti njemu, riječima:

Ja ne te zimam za mene,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ja će te zimam za sina,
De mori Jano, de, de mori dušo de.

3.

Božanski izvor stvaranja jedne zdrave porodice je ljubav. Ona je kvasac za duhovnu fermentaciju koja eksplodira u bezbroj domova u stihovima ovih balada. Šajza odluči da tuguje i zavije se u crno kada se Murat, izabranik njenog srca, oženi nekom drugom:

Šajza go đerdan turila,
Košulja ne ga oprala.
Ot ka se Murat oženi.

Fati, koja otkrije da joj je brat žrtva njenoga muža krvopije, ne preostaje ništa drugo nego da proklinje:

Da bi oćorajla, mori majko, šo me dade tamo.

Jusuh Hadžija, izazvan od majke da ne želi da se odvoji od Džemilje zbog skupocjenog nakita, ne može se suzdržati:

Ališta ogin da gi izgore,
Dukati šejtan da gi izede,
Ka da ga Džemilja prežaljim,
Džemilja mi ga duša izgore.

Ljuba nagovara Omera da ne postaje kačak (bjegunac) i da ne prodaje čiflik, jer će ga ona čekati i biti askerica („vojnikaša“) dok se ne vrati:

Će te čekam, Omer, dur da dojdeš,

Dur da dojdeš ot asćerlak,
Ja će bidem asćerica.

Jedna druga djevojka jada se svom mlađem bratu i pokazuje upornost:

Ja ne go zimam, Imere be brate, Usena Bajmaka,
Vek će vekujem, Imere be brate, Saita će čekam.

Stojan vjeruje u lažne dokaze svoje majke da ga je Bojana iznevjerila, te je ubija. Kada sazna istinu, ubija i sebe. Prevazilazi Otela, koji je ubio Desdemonu a potom i sebe pošto je doznao prljavu igru Jaga. Ovdje su stvari drugačije, čovjek ne poznaje ni sebe. Umjesto Jaga imamo majku ("stara majka džejmenlija"), imamo nešto neviđeno i bez presedana, nešto čega nema čak ni u grčkim tragedijama, gdje i posječena glava govori kako bi javnosti ukazala na zločin:

Majčice mila, premila,
Nejćeš da gledaš dva dobra,
Sakaš da gledaš dva groba.

Bujica kletvi pada na one koji su djevojci ukrali bosiljak koji zalijeva kako bi svom izabraniku posvjedočila ljubav:

Devet godine da leži,
Na desetata da stane,
Na slamka da se nadopre,
Na lešnik voda da pije,
Da dunet sivni vetroi,
Da go oneset v' planina,
Da go kljukaje orloi!!

Jedna druga žena, koju je muž uhvatio na djelu (u preljubi) bez straha saopštava istinu, što može uraditi samo srce ohrabreno ljubavlju:

Asane, dilber stopane,
Čini mi šo će mi činiš,
On mi je prvi gledanik.

Zaloga ljubavi koja počinje da vene nakon devet godina, podsjeća Hasan-agu na obećanje koje je dao. Postaje zmaj koji se munjevito kreće prema dragoj kako je ne bi izgubio:

Do devet godine, mladi Asan-ađi, čitka mu se razvijala
Desetata, mladi Asan-ađi, mu zapovenuala.
Pisna, vrisna, mladi Asan-aga, kako ljuta zmija.

Udaja djevojke daleko od rodnog mjesta i bez ljubavi dovoljan je razlog za osvjetu svojoj majci. Zato je pogađa pravo u srce šokantnom izjavom:

Ja će vi umrem, of mila majčice, ot karasevda,
Of, mila dadice, za gledanika!

Mehmet-aga, kojeg su okolnosti natjerale da krene u svatove svoje bivše drage, koju je volio tri godine i tri dana, moli:

Ore Gospod, more Gospod,
Ta mi duni silen veter,
Ćerimiji duak da gi frlji,
Još jen put Ćerimija da ga viđim!

Poruka jedne djevojke na umoru je da ostave i treći prozor na njenom mezaru (grobu):

Trećoto da gleda, majčice mila mua,
Bećari će šetaje i će prohodžaje,
Tuje mi šeta Sait ludo dete.

Ture se jureći vraća iz izgnanstva kako bi Minu zatekao u životu i kako bi joj doneo ono što je tražila. Ne može savladati bol i pokraj njenog mezara predaje se nesreći:

Udri ruke, Ture, na kolena,
Mu ispuca mintan bojdžaklija,
Mu se skrši prsten muhurlija.

Murselj niti jede niti pije zbog vjeridbe svoje voljene osobe za drugoga. Husen ne prihvata da prečeka „tupane“ (muziku), jer se ženi sa Atom ašiklijom. Na poziv sestre i molbe daidža odgovara:

Nejdem, sestro, ne me čekajte,
Ja som sakav Ajša šečerlija.

A Muju, koji se ženi Novjankom koju ne voli, podsjećaju:

- Stani Mujo, tupani tupaje.

On ne može tako lako i tako brzo povrijediti uspomene za voljenom i odgovara:

- Ne stanujem a ni ga poljujem,
Dur je živa Hatidža Rajkona.

Ojađeni momak posljednji put obraća se Vajdi šećerliji:

Merak ti som imaf, šećerli Vajdo,
Ka ne razdvojia?!
Sega bolen ležim,
Će ti umrem od pusti verem,
Da me žališ, nemoj da me zabrajš.

Često puta zaljubljeni daju koliko kobne toliko i humane izjave:

Maro, umuži se,
Se ja se oženi, vo pusta planina
Vo pusta planina, so crna zemna!

Nurka odlučno i sa gađenjem odbacuje prijedlog da ostavi Ašim-ćaju zarad nekog drugog:

Će prodavam pristala promena,
Će prodavam na sebe šo imam,
Ja će čekam mujego Ašim-ćaja,
Dur mi dojde od Kavala,
Dur ileze ot pusta apsana.

U jednoj sličnoj situaciji nevjesta se obraća svekru:

Neka dade, babo more, šestotine
Suljo-ćehaja, babo more, doma neka dojde.

Predugo ljubavno čekanje, zbog višegodišnjeg odsustva muževa, pretvara se u strepnju kod goranske žene. Iz dana u dan gase se posljednje iskre vatre koja ne može vječno gorjeti. U takvim uslovima preostaje joj da jedino hladnokrvno opravda fatalnost:

Da som voda, majčice bi protekla,
Dadice, du Ljimana,

Da som pilje, majčice, bi ljetnala,
Dadice, du Ljimana.
Pusti mlados, majčice, ne se čua,
Dadice povenuje!!

Mladoj Sebhani se u san useli crv strašne sumnje koji postepeno prerasta u vrele suze očajanja:

- Da li će me turaš, Ali-ago, elj na gurbet ć' ideš?

Umiruje je samo odgovor njenog čovjeka da je očekuje manje zlo, gurbet:

- Ne te turam, Sebujanče, na gurbet će idem.

Samo valovi zaljubljenih srca su u stanju da prate melodije do prostora do kojih ne dosežu ljudske oči ili um. Leven Peji treba samo nekoliko zvukova da pošalje poruku:

Mori ljubo, mori, verna ljubo,
Ako spiješ, mori, son da soniš.
Ako veziš, mori, da razbereš.

Kletve ranjenih srca bez milosti padaju na one koji ubijaju mladalačke ljubavi:

Puste mu ostanale, majčice mila mua,
Jena mu ne bljeknala!
(- za jednog bogatog i starijeg čovjeka)

Čuma da udri tetovske kadije!
(- za državnog zvaničnika koji u vojsku mobilise krem omladine)

- Puste ostanale, Imere be brate, edrenske pampuri!
(- za vozove koji su kidnapovali Sahita i kao nizama ga odveli u predjele bez povratka)

Da gi nosi, da ne gi ćerdosa!
(- za zaovu koja je natjerala brata da dovede i drugu ženu, inoču)

Šata daje do znanja roditeljima i cijelom svijetu:

Ja jenoš vi som kažala, lele

Ne zimam Mazlum dovčište,
Ka zapareno snopište.

Isto tako i njena drugarica prezire starca za kojeg je udaju i njegova obećanja da će joj ponuditi sva blaga:

-Trni se od tuje, e staro starčište!

Zato što ga toliko voli, najmlađa među snahama trojice braće, savjetuje Hasan-agu da se drži opklade sa braćom kako ne bi ugrozio jedinstvo porodice. Zbog toga prihvata da bude žrtvovana:

- Ne rasipuj, mladi Asan, golema oblaga,
Neka me staite ka što ste se oblagale.

To prihvata samo pod jednim uslovom – da i posle zaziđivanja može obavljati obavezu prema bebi (dojiti je):

Samo će mi ostajš mua desna ruka,
So so desna sisa, mladi Asan-aga.
So rukata dete da go okšaisam,
So sisava dete da go iznadoim.

Mlada nevjesta zna da privuče pažnju i ljubav muža opterećenog teškim stočarskim poslovima:

Grđi zatnate s' đerdani
Mori vrbice Đurđevdenova,
Oni um mu go zimaje.
Ofčara go premamujet.

4.

Bezgranična i bezuslovna ljubav prema majci je druga etnopsihološka odlika stanovnika Gore. U osamdeset i četiri balade samo se pet-šest puta pominje otac i to u jednom slučaju u negativnom kontekstu, kada ćerku prodaje za bogatstvo (*Ti li me dade, majčice mila mua*). Ovo je zanimljivo ako se uzme u obzir vremensko i prostorno djelovanje likova u ovim baladama. U njima je majka glavni autoritet. Možda se ovo može objasniti veoma teškim i psihološki opterećenim okolnostima u kojima djeluju ličnosti kada gotovo instinktivno artikulišu i apostrofiraju majku, a ne oca, u formama: *majčice mila, majčice mila premila, nane, stara majka, dadice, mila nanice, mila*

dadice. Možda se razlog može tražiti u dubini ljudske duše. Ovim imenima obraćaju joj se čak i kada okončavaju svoj život (vrše samoubistvo) zbog njenih intriga. U okviru porodice, naročito intimni i ljudski odnosi vladaju između majke i ćerke, sestre i brata, ponekad napeti zbog sitnih šerova, tajni, ljubomore iz razloga privilegovanog položaja muškog djeteta u porodici. Jedan veoma zanimljiv amanet ostavlja jedna djevojka na umoru trojici voljene braće koji su je uznemiravali:

Vasijet ostavam, miljem trojca braćam,
Sveten altipatlak,
Ka će ge tekne, ka me nasituale,
Da go ispucaje.

Ćerka se na umoru obraća svojoj majci koja je udala daleko, na ovaj način:

Tuga nosim, majko, da te vidim.
Će ti umrem, majko, mlada i zelena,
Će ti ostajm, majko, ludo dete,
Da go žališ, jetim da go gledaš.
Mene mi si majko, prok'vnala,
Da se mije, majko, ne vidime!

Međutim, uvijek hladni i na ivici konflikta nalaze se odnosi među jetrvama, kao i među velikim i poštovanim pobratimima.

5.

U ovim baladama do detalja je naslikan tipični život u oblasti Gora.

Vlasnici stada koji planduju sa stokom u ljetnim katunima (bačijama):

Leven Pejan, mori, ovce pase,
Ovce pase, mori, argaš leži.

pečalbari koji ulažu u velika stada ovaca:

Pa kupif devet predelje
Pa fatif devet ovčara,
Pa kupif devet martine,
Pa kupif devet sarije,
Ofce da činet mafaza.

Pa kupif devet konji samarne,
A deseti konj osedlan,
Pa trna doma da dojde.

planine koje se bijele od šilježadi:

Nit se orloj, nuse mori, nit se kamnoj,
Pa niti se, nuse mori, beli snegoj,
Bele snegoj, nuse mori, bele m'gle,
Tuku mi se, nuse more, šiljejna,
Šiljejna, nuse mori, Sulj-ćehajine.

stada koja se vraćaju sa zimovnika (zimske ispaše):

Otvorite, nuse mori, teške porte,
Širi porte, nuse mori, so dve krila,
S' katranice, nuse mori, Mačoroske,

Mačoroske, nuse mori, damkalija.
Da zaminet, nuse mori, hergelj konji,
Hergelj konji, nuse mori, i gujeda,
Da zaminet, nuse mori, buljuk ovce,
Buljuk ovce, nuse mori, i šiljejna.
Da zaminet, nuse mori, ovčari,
I ovčari, nuse mori, so z'bani.

obaveze žene jednog čobanina:

Ovčara som go imala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Dur povnoć som go čekala.
Na strga som prespavala.
So ž'vto vedro vo ruke.

veliki i bogati vlasnici koji daju cijela stada ovaca da bi se oženili mladim djevojkama:

Babajko te prodaf Bajretu brletu,
Za petsotine ovce, ćerčice mila mua,
Šestotin šiljeina.

ćehaje koji su uzeti kao taoci i kojima se postavljaju uslovi oslobađanja katastrofalni po njihov biznis:

Go fatilje, nuse mori, haramije,
Mu sakalje, nuse mori, trista bravje.

čobani manjih stada koji čuvaju ovce na seoskoj ledini:

Ovčar gi ovce paseše,
Pokraj ge reka teraše.

detaljno su opisani kućni poslovi i aktivnosti jedne domaćice:

Na voda mi ošla i đubre isfrljala,
Ogin upalila Asanađinica,
Dete isk'pala i dete povila,
Pa mi ošla Asanađinica,
Brašno osijala, tigan kurdisala,
Im naprajla meće priganice.
Terljik mi oblekla Asanađinica,
Pa mi zela saan priganice,
Asanađinica i đugum mećenica,
Mi otide ruček da im nosi.

ili:

Žnejla, Mara, na golema niva,
Sama žnejla, sama vrzuala.
- Hajde, Maro, koze ti dojdo.
- Neka dojdet, šuga da gi udri!
- Hajde, Maro, kuća ti gori!
Frlji srpče, sivno pritrči.
Ostajla, Mara, ludo dete,
Vo kolepče uspano ruljče.

I drugi detalji popunjavaju spisak aktivnosti. Ali-ćehaja koji se vraća iz pečalbe zatiče ženu kako istjeruje telad („Isterajeći teljina“). Milena zatiče majku u muži ovaca („ovce mouzejeći“).

U jednom danu Ilinka treba da opere sve stvari iz kuće:

Mi otide, Ilinka divojka, vo reka studena,
Ilinka divojka, aljišća da pere.

Spahija savjetuje majku kako da postupa sa nevjestom koju joj ostavlja:

Na voda da ne ga puštiš.
Će mi se frca s' bećari.
Vo pljevna da ne ga puštiš.

Nakon teških dnevnih poslova, iza večere, žena čeka muža radeći ručne poslove:

Do punoć Boja sedala,
Stojana mi go čekala,
Jen tuar drva užegla,
I jena strana borina,
Desen mu rukau vezala.

I djeca ne mogu ostati bez posla:

Mi ga pratile stradna Milena
Starcam na voda,
Konjam na trava.

6.

Ove balade sadrže bogate etnografske informacije o Torbešima oblasti Gora, o načinu njihovog života, čak daju potpune slike nekih aspekata narodnih rituala ovog prostora od prije jednog i pol vijeka. Urbani elementi (*sred selo, meana, kulukdžija, od vrata na vrata, kave, dovno maalo, dovna džamija, sokaci, gumenja*), koji se često pominju u ovim pjesmama, govore o naseljima zbijenog tipa, sa urbanim izgledom i centrom, sa mahalama, ulicama i uličicama, kafanom, sa jednom ili dvije džamije. Ostali pojmovi označavaju detalje (*kula, kuća, so noge vo pepes, plot zagrađena, malena vrata, porte obe krila, čardak, kotar, odajče, tavan, havlija, ravni dvoroi, gore v'odaja, teške porte*) porodičnog mini-prostora, sa kojim je povezana intima i sreća protagonista. Srećemo dvospratne porodične kuće tipa kula sa čardakom, sa avlijom i velikom dvokrilnom kapijom kao i malim vratima za običnu komunikaciju, ali i jednospratne kućice sagrađene od pletera.

Odjeća, narodne rukotvorine Torbeša Gore, ornamentika, nakit, kultura krojenja i šivenja, ponašanje, generacijski diverzitet u okviru toga, jednom rječju sve što čini narodno bogatstvo sa ukrasom i sjajem, predstavlja nevjerovatni individualizam koji u baladama nalazimo pod zajedničkim

imenom „gorski saltanet“ (saltanet, sjaj, luksuz, elegancija, veličanstvo Gore).

Nevjerovatna strana ovog saltaneta (*šotor džube, k'nosane ručice, bojosane kosice, varosano licence, ž'fti teljoj pušteni, red dukati na glava, telj-sitarka asprena, grđi zatnate s' đerdani*) sa bezbroj blistavih treptaja ispunjava ovaj čarobni sjaj među ostalim elementima narodne nošnje žena (*prsten, džube srmalija, kuso libade, bročna širveta, naokolo redena, vo srede vezana, sevdino ime pišano, komar, bule, hrka, mahmudija, kapa so dukati, skutača sapunarka, svilena šamija, svilena košulja, srmeno jeleče, pafte, srmalije, altinlije, pike i teljoi, terljik, šarena manesta*), kod djevojaka (*dečke nogaice, bela skutača, dečke pletenice, kaplana gajtanarka, džomadan džumbasmen, gaće kalešeste, modre nazojke, modre nogajce*), kod muškaraca Gore (*čučka načesljana, čahma nakitena, so svetnarka prevrzana, z'ban, krpe abdeslije, kitena marama, plitke openke, ruo novožensko, ravna kapa, redena manduljka, crno guniče, srmeno vermeljje, beli kožuf*), i tekstili (*čilim mečkalija, čaršaf zevalija, čilim kolalija*).

Mnogim bojama su naslikane scene završnog dana goranske svadbe koji se vezuje za spektakularni odlazak svatova po nevjestu:

Eno ge, majko, idet tupani
So Džemiljine svatoi,
Ot Bela Zemna nadolu,
Frljaje puške krušumi.

...

Iljeze Jusuf v' sred selo,
Na ata kona dorija,
Na ramo puška graorka
I altipatlak vo puas.
Svatoj se uplašiha,
Kros selo se rasturija.
Jusuf gi vikna svatoi
I Džemiljine deveri:
- Nemojte, ne se plašite,
Tupani ne zastanujte,
Terajte svadbi redoi,
Izin mi dajte i mene
Da dojdem i ja vo Šištejec,
Džemilja da ga ispratim.

Ostali pojmovi i oznake iz oblasti ritualne nomenklature: *bajrak, kićeni svatoji, gosti, tupani fateni, na belogo konja, crven duak, mito, trka* određuju cjelovitost ovog porodičnog praznika.

Ne nedostaju ni pojedinosti iz rituala konzumiranja prve bračne noći kada mlada žena podsjeća svog druga da ga ne prepoznaje zbog dugogodišnjeg rastanka:

Ka ti som noga gaznala,
Desna ti ruka cunala,
Pet lire ka me darua?!

Kada je riječ o načinu življenja Torbeša Gore, nisu beznačajne ni informacije koje nam donose balade o sredstvima, pokućstvu (*vedro, bisage, lamba, krljuk, tarčuk, saanče, ložica, srpče, koljepče, peljene, kaval, ibrik, kofčezi, samari, pirojka, tepsija sarajlia, đugum*), ishrani koju su koristili (*presno mleko, sarma, pita, kiselica, irmik halva, priganice, kore, pogače, kolači, mećenica*).

7.

Goranske balade predstavljaju potpuno vjernu sliku stvarnosti o kojoj se stiče nesumnjivi utisak kao da se dešava pred vašim očima ili u prošlosti koja nije izvan vašeg života. U osnovi svake od njih je konkretan događaj, ime lika koji nam se čini poznatim, kojeg smo sreli ili smo čuli o njemu, čija je budućnost sudbinski povezana sa ovim vremenom i sa našom budućnosti. Ovako sugestivno predstavljanje stvarnosti je najbolji način da se skrene pažnja zajednice na određeni uznemiravajući problem kako bi postala dio njegovog rješenja. U svakoj od njih pojedinac se nalazi sam protiv velikih sila koje određuju iznenadne promjene i tokove života, tragične sudbine, preživljavanje krajnje sudbonosnih situacija.

Osim neizlječivih bolesti, безусловnog roditeljskog autoriteta nad sudbinom svoje djece, ljubomora, spletki, podsticanja prizemnih ljudskih kompleksa u okviru porodice i zajednice, ovakvo stanje mnogo više determinišu spoljni faktori. Iznenaduje historijska osnova ovih posljedica. Prinošenje ljudskih žrtava, kult zadate riječi koji vam ne dozvoljava da se odmorite ni poslije smrti, devširm (odvođenje djece u janjičare), obavezivanje spahija da se bezuslovno i u momentu poziva odazovu i stupe u redove sultanove vojske, prisiljavanje na produženo služenje vojske nakon reformi tanzimata, nasilničko ponašanje ljudi iz vlasti, nesugurnost imovine i života zbog

pljački, maltretiranja, višegodišnje pečalbe, poznate su pojave čije reflekse srećemo potpuno jasno u svim baladama. U tom smislu balade, između ostalog, mogu poslužiti kao jedan od izvora da se upozna prošlost Gore od XVI-XIX vijeka, historijski razvoj ovog perioda pretočen u konkretne uslove na teritoriji Gore.

U nekim baladama prisutni su elementi fantastike. U baladi *Šo se beli, nane, vo gorana* dat je portret junaka koji nastavlja da živi u stanju koje realno nije moguće:

Niz košće mu trafke prouniknalje,
Niz rebra mu piljića ljetaje,
Kroz uši mu se videla gledaje,
Vo sred perčin jena ljuta zmija.
Eno ide jeno morsko pilje,
Vo kljun nosi studena vodica,
Da napoji boljen Asan-aga.

Jedino se u bajkama može dogoditi ono što nam donosi balada *Žnejla, Mara, na golema niva*. Malo meče umiruje Maru koja nije očekivala da će zateći živu svoju bebu:

Niva mečke ti požnelje,
Jeljeni snopi povrzalje.
Tvuje dete vo koljepka,
Spije pot lipna latka,
Majka naša go doela
Naša sestra go češljala.

Takvo je i gugutanje golubova u baladi *Nalbatinče mlado kona kuje*:

Čudo bilo, još ne se videlo,
Da se zemet bratec i sestrica.

Ili neobična prirodna pojava koja u baladi *Trnala moma da ide* omogućava spriječavanje incesta:

Krvava rosa zarosi.

Srećemo ptice koje pjesmom prenose poruku (*Živa sestra, mrtvogo brata nosi*), ili izlazak iz groba najmlađeg brata kako bi održao i prenio zadatu riječ u baladi *Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko*

Drugi fenomen fantastike ovih pjesama je i metamorfoza:

Se učini Ilinkina majka crna kukavica,
Se učini Ilinka divojka pristala lastojca.

Ili:

Ot trndafil, trn gim se učini. (u pjesmi *Da li t'tne ili grmi.*)

Zalog ljubavi, u pjesmi *Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde*, cvjeta i vene u zavisnosti od zadate riječi:

Ovja čitka, mladi Asan-aga, će ti se razviva,
Do deset godine.
Vo desetata, mladi Asan-aga, će ti zapovene.

Pojavljivanje bijele ptice kao simbola zle kobi (*Boga moli sirota dovica i dena i noća*), mrtve glave koja govori (*Svadba se vo selo praješe, Spahinče, tursko skopjanče*), personifikacija elemenata prirode (*Šo si gi granoj širnala*), magijska snaga kodova komuniciranja na distanci između zaljubljenih (*Leven Pejan, mori, ovce pase*), ispunjenje molbe Mehmet-age za podizanjem duvaka sa lica Ćerimije kako bi je vidio po zadnji put (*Se sakalje Ćerimija i Memet-aga*), otvaranje kapije dženeta i džehenema (*Utre petok, utre turski svetok*) ili ženidba sa crnom zemljom u nekoliko balada, predstavljaju samo dio elemenata fantastike koje susrećemo u baladama ove zbirke. Prisustvo elemenata fantastike ne predstavlja nikakvu prijetnju realističnom karakteru ovih balada, jer njihova funkcija je iskazivanje emocionalnog stava stvaralaca na metaforičan način. Iz ovog ugla posmatranja, svrstavanje ovog roda narodnog stvaralaštva u epiku zajedno sa „krešničkim pjesmama“ (junačkim pjesmama), prije svega od strane albanskih folklorista, čini nam se pogrešnim.

Prvo, epos i balada pripadaju dvjema različitim formama društva – prvi pripada plemenskom društvu a drugi klasnom. U krešničkim (junačkim) pjesmama protagonist elementa fantastike utiče na sudbinu junaka, ulazi u odnose sa njima, dio je njih. U baladama on je aktivni učesnik i služi kako bi oni izrazili duševno raspoloženje. Ako muza, kojoj su pjevali junaci, nije imala šta kazati nakon prodora vatrenog oružja na teren plemenskog društva i nakon što su pale četovođe, direktne borbe za teritorije, promjena plemena i roda ili otmica djevojaka, one su se u baladama podigle u vrijeme modernog doba kada se promijenio i tempo razvoja klasnog društva.

Ako su se junačke pjesme održale do raspada plemenskog društva, balade, ili bolje reći jedan njihov dio nastavlja da igra ne tako malu ulogu u popunjavanju duševnih potreba zajednice.

Ako je epika elitistička po svome sadržaju, likovima, stilu, duhu, interpretaciji i auditorijumu, balada predstavlja veliku demokratizaciju svih ovih elemenata narodnog stvaralaštva pojedinačno i umjetnosti u cjelini, usmjerava pažnju na odnose pojedinca i društva. Štaviše, balada predstavlja most između slikanja kompleksa grupe i slikanja pojedinca koji nalazi savršan izraz u lirskim pjesmama.

Ako epika kao forma poetskog izraza, barem u albanskoj umjetničkoj književnosti, označava svoj kraj sa *Gorskom lautom* („Lahutën e Malësisë”) Đerđa Fište (Gjergj Fishta), balada kao forma poetskog izraza nastavlja da se upotrebljava do naših dana u ovoj književnosti.

8.

Što se tiče figurativne, emocionalne i idejne strane narodnih goranskih balada, njihova osnovna odlika je prisustvo epskih, lirskih i dramskih elemenata koji djeluju u okviru i unutar epske strukture koja dominira. Lirizam se javlja kroz emocionalnost kao što se dramski elementi javljaju kroz dijalog i monolog. Oni zavise od sadržaja, odnosa prema realnosti poetike i interpretacije.

Tematika balada (*prepoznavanje, zaziđivanje, data riječ, bratoubistvo, motiv Odiseja, otimanje djevojke, ekonomska i vojnička migracija, ljubav među mladima, porodični odnosi, društveni odnosi, odnosi prema prirodi i dr.*) obuhvata cjelinu ljudskih odnosa i sukobe u podsvijesti, za koje se ne zna iz kojih se izvora hrane, kao i svijest koja naređuje i drži društvo na nogama, a jedan dio čovjeka u tamnici.

Ovdje se otkrivaju raznovrsni elementi iz duhovnog svijeta čovjeka, mistike, ali njihov osnovni sadržaj je povezan sa porodičnim i društvenim životom. Životno okruženje je ispunjeno intrigama, nasiljem, zločinima, prokletstvom i nevoljama. Prikazuju se izabrane situacije koje prouzrokuju neobične pojave sa običnim ljudima, koje su praćene dramatičnim tenzijama koje se najčešće tragično završavaju.

Zlo je dato kao dominantna sila pred kojom je čovjek nemoćan. To ne znači da nedostaju moralne vrijednote u haosu etičkog sistema. Dobro nastavlja da

bude ideal i vodeći kriterijum, koje je ovdje i humanizam ovih tvorevina. Susret sa zlom nas podsjeća na dobro, na „katarzis“ i na socijalnu funkciju.

Tragika se javlja kao osnovna estetska kategorija ovih balada.

Stojan je ubijen od svojih najbližih – majke i žene (*Zabejnau Stojan, pobejnau*). Žena Hasan-age se uziduje u temelje kule (*Zid zidalje kula trojca braća*). Majka i kćerka se pretvaraju u kukavicu i lastavicu kada vide da se mrtvi Alija digao iz groba kako bi ispunio zadatak riječ (*Ga sakalje Ilinka divojka, dalek nadaleko*). Hatidža, ispuštajući dušu, poručuje da što bolje dočekaju svatove koji su krenuli po nevjestu (*Polekom te, polekom te kićeni svatoji*). Alim-bega ubija brat u momentu kada svatovi dovode nevjestu (*Se zaženi, bego, Alim-bego*). Ture umjesto bolesne Mine zatiče njen mezar (*Bovna leži, Mina, vo postelja*). Mahmudija i Mara dobijaju vijest o ubistvu njihovih muževa i poruku da se udaju i da ne upropašćuju svoju mladost (*Mahmudijo, dudijo, Aj Maro, Maro belo pereš, Maro*). Mladi Omer, tek oženjen, gine u borbama u Crnoj Gori (*Pana m'gla, majčice, vo poljeto*). Mlade nevjestice i djevojke zaručnice ostaju usamljene zbog mobilizacije mladih i odlaska u rat (*Kros Gusine polje temne m'gle*). Mladi Spahija, po povratku iz vojsle, ubija ženu i sebe kada sazna istinu o amanetu koji je ostavio majci prije polaska (*Spahinče, tursko Skopjanče*). Vojvoda Jankula ubija Redža pehlivana i njegove sinove u odbrani porodice (*Mi mesila, Jana belo grlo, kore i pogače*). Ismijana prihvata da se uda za Mađarina kao jedini način da spasi svoja dva brata – Hasana i Husena iz zatvora, a potom ga ubija u bračnom krevetu (*Mi zasakau, kralj Mađarina, tenka Ismijana*). Urum Ćesedžija siroti udovici ubija sina jedinca na dan vjenčanja samo zato što ga nije pozvala na svadbu (*Boga moli sirota dovica i dena i noća*). Fata proklinje majku zato što je udala za razbojnika, kada užasnuta, među glavama u bisagama, ugleda i glavu svoga brata zajedno sa desnom rukom (*Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata*). Šajza pada u nesvijest kada vidi da je izabranik njenog srca bio oženjen (*Ti mi se, Šajzo, pofali*). Mladić leži bolestan na postelji zato što su ga rastavili od voljene osobe koju su udali za bogatog (*Da mi staneš, šećerli Vajdo*). Fatima kadana pada s konja kada ugleda starca za kojeg je udaju (*Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin-ago*). Mujo i Husen presuđuju sebi prve bračne noći jer su oženjeni mimo svoje volje (*Stani Mujo, tebe majka vika, Da li t'ne ili grmi*). Jedna mlada najavljuje smrt zbog toga što je udaju daleko i zato što je odvajaju od dragog (*Umreh, zagina, of mila majčice, dejka dadena*). Stojan ubija sebe i svoju ženu zbog kleveta majke (*Svadba se vo selo praješe*). Mehmet-aga ne može preboljeti posljednji susret i pogled drage koju ispraća u tuđe svatove i pada mrtav (*Se sakalje Ćerimija i Memet-aga*). Kara Mustafa na samrti više vjeruje svojim drugovima nego sebi i šalje im poruku (*Bolen mi leži Kara*

Mustafa). Bećir kapetan ostavlja poruku u agoniji ispuštanja duše (*Puška pukna, jagodo*). Tri čobanina mole Šaru da ih oslobodi lavine koja ih je zatrpala (*Se navali Šar-planina*). Jedna djevojka na samrtni ostavlja poruku o načinu na koji će je ukopati (*Umreh, otide, majčice mila, mlada i zelena*). Jedan mladić umire i ne raduje se tituli vojvode koju je dobio u igri preskakanja bora (*Brale, se brale bećari, nane*). Majka-ovca uzalud se moli kasapima koji su se okupili da zakolju njeno najmlađe jagnje (*Devet godine bez rod som bila*). Majka se ne može suzdržati pored sina koji leži na samrtni (*Bolen mi, bolen mi*).

Nevjeste preživljavaju drame i njihova mladost vene zbog odsustva voljenih (*Vrnajčica, majčice, sitno vrne – „Sitna kiša, majko, pada“*), zbog njihovog nedolaska, zatvora, zatočenja (*Navrvea, kuzum Nurke, gurbetčije, Šo je onja, babo more, gore vo planina*), zbog angažovanja u rutinskim porodičnim poslovima (*Naveni granoj du zemna*), otuđivanja voljenih osoba zbog dugog rastanka (*Jusufe, he nalbatinče*), gubitka mira zbog neobičnih snova koji najavljuju podjelu porodice (*Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi*), ostavljanja djece jetimima (*Ka me dade, majko, dalek nadaleko*), ženidbe muževa drugim ženama (*Sama sedim, posestrimo, le mori*), savladavanja porodičnih problema (*Žnejla, Mara, na golema niva*), zavisti prema vrbi koja nema nikakvih briga i raste u miru (*Šo si gi granoj širnala*), uznemirenosti zbog briga majke i dr.

Muškarci doživljavaju: dramu nemaštine zbog koje su primorani prodati ženu (*Nalbatinče mlado kona kuje*), razočarenje zbog nedržanja zadate riječi od strane voljenih osoba (*Ori Jano, Jano, dilber Jano*), gubitak cijele familije (*Jahni konja, Omer-aga*), nemogućnost da se nađu pored nevjeste koja ih ne može čekati preko određenog vremena (*Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde*), košmar u borbi da se izbjegne siromaštvo (*Konja rani, siroma Alija, sve na verseije*), zatvor i torture zbog ljubavi (*Se valila Magmutpašinica mužu vo postelja*). Doživljavaju sudbinu talaca i gubitak imovine (*Leven Pejan, mori, ovce pase*), iskušenje da se spasi djevojka koja se udavila kako bi se njome oženio (*Ovčar gi ovce paseše*), izazov prve ljubavi (*Mi ilegla, Fatima kadana, da mi se rašeta*), strah od vjeridbe voljene osobe za drugog (*Murselj senau vieš selo, ajde*), poremećaj bračnih odnosa zbog spletke sestara (*Zasakau Đerđelin Alija dejka ot daleko*), provjeru vjernosti sestre, majke i žene (*Šo se beli, nane, vo gorana, Šo se beli gore vo planina*), nedostatak porodice (*Kula gradi Crna Arapina, S'nce zajde, s'nce zajde, akšam se učini*), opasnost nesrećnog gubitka drage osobe (*Mahmut mi legnaf da spije*), progon od turskih vlasti (*Da li ste čule razbrale, Carevo azno obrale*), nevjerstva žene (*Manesto, gorski trndafil*), stres sina kad majku nađe u paklu (*Utre petok, utre turski svetok*) i dr.

Djevojke doživljavaju stres na pragu incesta sa bratom (*Trnala moma da ide*), stres od otmice (*Ne se fali, Kučuk Suljo, nejdj na golemo, Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene, Dojde Cike, gore vo planina, Mor Malinkiče grabeno, Horo vrti Kademša kaleša, Mi trnala, namna bre Guna, da ide na žetva, Mi ga pratilje stradna Milena*). Doživljavaju prekid lijepih snova (*Zaspala moma kraj more*), doživljavaju suočavanje sa mišljenjem zajednice (*Viknala, Hata, tresnala, lele*), bjekstvo zbog ljubavi (*Ogrijala, Suljo bečar more, mesečina*), udaju za starog (*Ti li me dade, majčice mila mua, Jahinka bela građanka*), kršenje društvenih normi (*Šo mi ponik sediš, Turčin Alija*), doček djevojke pobjegulje u kući vojnika-nizama (*Brale, se brale bečari, Na taja trava zelena*), bol majke (*Moravice m'tna i krvava, Mesečino, mori, mila posestrimo*). Svi žitelji pate kada kreću nizami (*Trna pampur, mori nane, trna pampur*), doživljavaju stres zbog nemorala (*Ajrija ga stajlje pod fildžan*) itd, itd.

...

Goranske balade odlikuje jednostavna kompozicija, gdje se jasno izdvajaju: ekspozicija (predstavljanje protagonista i okolnosti u kojima se nalaze), zaplet (uplitanje jednog događaja u život junaka kojim se mijenja sudbina i prirodni tok njegovog života), peripetija (posljedice u životu junaka zbog ovih događaja i njegovog napora da izbjegne fatalnost), kulminacija (predavanje junaka u posljednje kandže tragične sudbine ili u dramatičnu sreću) i rasplet (moralni odnos prema onome što se dogodilo, kako bi spriječio tragične posrtaje ili druge drame iz istih razloga).

Lakonske priče sa jakim nijansama koje govore više od formalnih riječi, napete situacije, nepovratna sudbina govornika su još neke od karakteristika goranskih balada.

Antiteza je najčešće upotrebljavana stilska figura od strane narodnog pjevača. On je koristi kako bi naslikao situaciju i karaktere ličnosti, čak i da bi iznio idejno-emocionalnu suštinu svake balade i odredio njihovu poetsku strukturu:

Aj Maro, Maro belo pereš, Maro
Belo pereš, Maro, zašto crno nosiš.

ili:

Zid zidalje kula trojca braća,
Dena go zidalje, noća se urivau

dalje:

Bovna leži, Mina, vo postelja,
Nikoj ne ga, Mina, poveruje.

U velikom broju balada sreće se takozvana slavenska antiteza (*Ljubo Mićunović*, "Savremeni leksiokon stranih reči i izraza", Beograd 1991, str. 58) koja predstavlja poetsko nabranje mnogih stvari i pojmova koji imaju zajedničke karakteristike sa onima sa kojima se porede, nakon poricanja ovih stvari i pojmova.

Šo se belji, babo more, gore vo planina
Dal se orloj, babo more, el se kamnoj,
Dal se snegoj, babo more, ili se m'gle?!
Da se orloj, babo more, bi ljetnale,
Da se kamnoj, babo more, bi sedale,
Da se snegoj, babo more, bi skopnale,
Da se m'gle, babo more, bi stanale.
Nit se orloj, nuse mori, nit se kamnoj,
Pa niti se, nuse mori, belji snegoj,
Belje snegoj, nuse mori, belje m'gle,
Tuku mi se, nuse more, šiljejna,
Šilejna, nuse mori, Sulj-čehajine.

ili:

Da li t'tne ili grmi,
El se zemna trese?!
Niti t'tne, niti grmi,
Nit' se zemna trese,
Toku mi se tupani Husenove"

i dalje:

Da li rose, rose podrosujet
El se sivni dožoji?!
- Niti rose, rose podrosujet,
Nit se sivni dožoji.
Toko mi se svze što ti kipet,
Ot sevske nepravdine!"

Ponavljjanje, jedna od estetskih odlika narodnog stvaralaštva, je drugo stilističko sredstvo ovih balada.

Apostrofiranje i ponavljanje naziva najdražih osoba: *majčice mila, majčice mila premila, nane, stara majka, dadice, mila nanice, mila dadice, nuse mori, brate*, konkretnih imena zajedno sa njihovim naročito izrazitim karakteristikama: *šećerli Vajda, Ajša ašiklija, namna Guna, Jana belo grlo, stradna Milena, tenka Ismijana, nevesto gorski trndafil, kara bolen Mustafa* i dr.; objekti prirode: *Šar planino, planinice* koje prate uzvici *bre, de, lele, mori, ehej, haj – haj* i dr., logički naglasci (*Bolen mi, bolen mi leži stojunak, Argaš leži, argaš leži ovce pase, ovce pase, De Jano de, de mori dušo de*), potenciraju teško duševno i fizičko stanje čovjeka u ekstremnim uslovima.

I prijelaz etalona iz balade u baladu, druga odlika estetike folklor, je više nego očigledna. Većina balada počinje senzitivnim stihovima kao: *Da li ste čule razbrale...*, *Mi zasakau, kralj Mađarina, tenka Ismijana, Brale se brale bečari...*, *Umreh, zagina, of mila majčice, dejka dadena* i dr.

Detalj podizanja duvaka kao znak susreta nesrećno zaljubljenih javlja se u tri balade. U baladi *Se sakale Ćerimija i Memet-aga* Mehmed moli Boga da podigne duvak Ćerimiji kako bi je video zadnji put. U baladi *Se zaženi, bego Alim-bego* silan vjetar podiže duvak nevjesti kako bi razmijenila magičan pogled sa Imerom, njegovim bratom. Dok u baladi *Da li ste čule razbrale* Jusuf Hadžija traži od nevjeste da podigne duvak kako bi je halalio po zadnji put.

Uplitanje neobičnih elemenata prirode kako bi se spriječio incest ili tragedija u drugom slučaju, koji nas podsjećaju na vještački izbor *Deus ex machine* u grčkim tragedijama ili u tragedijama francuskog klasicizma je drugi etalon ili kliše koji se sreće u baladama prepoznavanja.

Aktivnu ulogu u goranskim baladama imaju brojevi: tri – *Tri planine, tri ridoj, tri godine, tri meseci, tri dena, tri sestre, trojca braća, tri pendžerčika pendžera, tri ovčara, tri čobana*; sedam – *sedmina bečari so sedom konopci* i devet – *devet godine devet braća, devet odaje, devet predelje* (stada), *devet ovčara, devet sarije* (pasa), *devet koni samarni, devet kotara, devet kolibe, devet ljegala, devet sindžira, devet ahara, devet braća so devet nožoji, devet ljeta* i dr.

Od tropa se mogu izdvojiti hiperbola: *nokći du lakćoi, kosme du puasi, pestotin svatoi, dvestotin svatoi i devet bajraktari, pestotin grobara, pestotin odžalari, Niz košće mu trafke prouniknale, Niz rebra mu piljića ljetaje, Kroz uši mu se videla gljedaje, Vo sred perčin jena ljuta zmija*; litota: *Na slamka*

da se nadopre, Na lješnik voda da pije!; poređenje: Pisna kako ljuta zmija, Top ke puca ka grmajca, Sablja seva ka vitruška, Krušmoj vrnet ka graduška, Momci spijet ka jag'nca, i epiteti: sirota dovica, dete adžamija, kiteni svatoji, verna ljuba, namna Guna, Jana belo grlo, Redžo pelivanče, željezne openke, Vajda šečerlija, Ata ašiklija, stradna Milena, Tenka Ismijana, mila majčica, bela i crvena, crni Omer, šarka kniga, diber Jana i dr.

Što se metrike tiče dominira "bijeli stih" od osam, deset, jedanaest, dvanaest, četrnaest i šesnaest slogova, često u kombinaciji i u funkciji logičkog naglašavanja:

Ja te zn'jem, Kučuk Suljo, što imaš vo kuća
More Suljo, što imaš vo kuća. (14 : 10)

Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene,
Fatima Dorija, porte otvorene. (16 : 12)

Hajde Fato, hajde, tamo da ga mesiš,
Mori Fato, tamo da ga mesiš. (12 : 10)

Pana m' gla, majčice, vo poljeto,
Dadice vo poljeto. (11 : 7)

9.

Važno pitanje, kada je riječ o ovim baladama, je određivanje vremena njihovog nastanka. Bez velikih pretenzija, pokušaćemo da se osvrnemo na problem polazeći od pristupa kako balade prate događaje i pojave u okviru poznatih historijskih zbivanja.

Što se tiče balkanskih sestrimljenja/varijanata, i pored spoljašnjeg lokalnog izgleda koje imaju zbog dugog života na ovom prostoru, izvore treba tražiti daleko prije doseljenja naših predaka u Goru (XII vijek). Znamo da je motiv žrtvovanja ljudi (*Zid zidalje kula trojca braća*) eho koji dolazi još iz vremena Homera. Otkrovenje koje čini Abraham (Ibrahim a.s.) tako što žrtvovanje sina zamjenjuje žrtvovanjem ovna je epohalno i predstavlja jedan od najvećih zaokreta u ljudskom društvu.

Kod Grka posljednje žrtvovanje ljudi nalazimo u Euripidovoj tragediji „Ifigenija na Tauridi“. Agamemnon treba da žrtvuje svoju kćer Ifigeniju kako bi umirio Artemidu, koja ne dozvoljava plovidbu grčkim brodovima u pravcu Troje. Prema grčkoj mitologiji, i ovdje se čovjeku otkriva zamjena

ljudske žrtve životinjskom. Artemida zamijenjuje Ifigeniju košutom i spašava je od smrti (*Collonna, Barbara, „Fjalor mitologjik”, Tiranë str. 164*) isto kao što Abraham spašava sina Isaka crnim ovnom skidajući sa njega tragičnu sudbinu.

Kult oporuke (amaneta), zadate riječi (*Ga sakalje Ilinka divojka, dalek nadaleko*) i bratoubistvo (*Se zaženi, bego, Alim-bego*) su drugi motivi drevni koliko i ljudsko društvo. Imamo uvjerenje da i balada *Jahni kona, Omer-aga*, u čijoj je osnovi motiv Odiseja, u najmanju ruku, pripada posthomerovskom periodu. Kao odjeci ovog vremena mogu se smatrati i balade o odnosima sa prirodom.

Osim ovih, jedan dobar dio balada pripada novijim historijskim vremenima, kada sela Gore dobijaju svoje lice iskristalisanu u okviru zajednice. To se moglo desiti u XIV i XV vijeku, odnosno nakon turskog osvajanja Balkana. U baladi *Kula gradi crna Arapina* crni Arapin je za ženu odabrao Altanu, ćerku Sultana Muratia. U jednoj varijanti ove balade (Harun Hasani, „Goranske narodne pesme”, Priština, 1987, str. 197) prelijepa Altana, ćerka sultana Murata, traži pomoć od turskih vojničkih hordi vođenih Urum Ćesedžijom da je spase od crnog Arapina koji „Na den jade, ...jena furna ljeboj“ (*na dan jede... cijelu furunu hljeba*) i „na noć saka, ... dejka najpristala“ (*za noć traži najljepšu djevojku*). Urum Ćesedžija i njegova nadmena vojska prikazana je kao mizerna i divljačka u baladi *Boga moli sirota dovica i dena i noća*.

Balade prepoznavanja, po svemu sudeći, su nastale kao posljedica devširma (XIV-XVII vijek) od kojeg je Gora dugo vremena doživljavala dramu zbog širenja islama i konvertizma koji je u poređenju sa susjednim oblastima trajao duže. Jednom u četiri godine, po jedno od četrdeset muške hrišćanske djece u dobi od 10-12 godina, odabirani su za janjičare i odvajani od svojih najbližih. Kad su se kasnije, kao janjičari ili funkcioneri, vraćali u svoj rodni kraj, događalo se da se ožene svojom sestrom koju nisu mogli prepoznati, kao ni ona njih. Slične situacije, ali sada sa tragičnim završetkom, događale su se i za vrijeme višegodišnjih pečalbi, koje su se vremenski desile kasnije. Ovom periodu pripada i prodaja ljudskih bića kao što imamo u pjesmi *Nalbatinče mlado kona kuje*.

Atmosferu ovih vjekova prikazuju balade koje za protagoniste imaju feudalne i vojničke spahije, vlasnike timara, koji su bili obavezni da se na poziv sultana odazovu u borbu, makar to bilo i na dan svadbe kao što se dogodilo u baladi *Spahinče, tursko Skopjanče*. Držanje Milene tri godine u zatočeništvu u lancima na suncu danju i noću kako bi je fizički i psihički

slomili Katar Jujupi (crni Cigani), koji se kreću Balkanom radi trgovine ljudima kao što je u baladai *Mi ga pratilje stradna Milena*, također nas vodi u taj vremenski period. U korist našeg mišljenja govore i balade *Mi zasakau, kralj Madžarina, tenka Ismijana, Mi mesila, Jana belo grlo, kore i pogače i Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata*. U prvoj mađarski kralj, kako bi natjerao tanku Ismijanu da se uda za njega, zatvara kao taoce njena dva brata Hasana i Husena. Ismijana pristaje na udaju. Sveti se bez milosti tako što ga zakolje i oslobodi braću. U drugoj je opisan proces islamizacije u Gori. Vojvoda Jankula, gonjen od Redža pehlivana, sejmena iz Broda, koji želi da ga ubije zato što zajedno sa ženom nije prihvatio islam, primoran je da ženu dovede u Brod po noći kod svoje rodbine. Pošto ne može izbjegnuti Redžu, on ga ubija, čak mu i srce iščupa iz grudi. U trećoj otkrivaju se kriminalne radnje azadžija – turskih tajnih službi, koji ubijaju noću i danju. Fata otkriva da je njen muž bio profesionalni ubica, čija se krvava ruka nije zaustavila ni nad njenim bratom.

Od balada o porodičnim odnosima iz ovoga perioda posebno se izdvajaju *Mi zasakau Đerđelin Alija dejka ot daleko* koja nas vodi do udaje u daleka mjesta gdje se po mladu kreće sa dvije stotine svatova i devet barjaktara, ili balade *Šo se beli, nane, vo gorana* i *Šo se beli gore vo planina* koje podsjećaju na vjernost žene Hasan-age u jednoj bošnjačkoj baladi koja je inspirisala velikog Getea da napiše pjesmu sa istim naslovom. Balada *Jahinka bela građanka* nas podsjeća na srednjovjekovne viteške scene sa borbom kako bi se sačuvala izabranica srca. Ovdje se mogu svrstati i balade *Da li ste čule, razbrale, carevo azno obrale* i *Aj Maro, Maro belo pereš, Maro*.

Ovaj period odlikuje i prisustvo hrišćanske i muslimanske antroponimije unutar jedne goranske porodice, pojave koja prati produženi proces islamizacije, što se poklapa sa vremenom i vjekovima o kojima govorimo.

Većina sačuvanih balada su kao tvorevine, po svemu sudeći, nastale u XIX vijeku. Anarhija, nesigurnost imovine i života zbog slabljenja uticaja Velike Porte naročito u rubnim dijelovima carevine i u vrijeme reforme tanzimata, dovele su goransko društvo u iskušenja sa kojima se ranije nije suočavalo. Stalne pljačke i otmice sa teškim uslovima oslobađanja od strane hajdučkih četa (haramija) koji su se slobodno kretale kroz Goru, teško su pogodile i oslabile stočarstvo, osnovu ekonomije ove oblasti. Bankrotiralo je na desetine vlasnika velikih stada (ćehaja) i stotine drugih zaposlenih u ovom sektoru. Ovo je bilo pojačano i ukidanjem gorske kaze. Ljudi postaju nesigurni čak i u svojim kućama. Zatvaraju se zanatske radionice za

proizvodnju oružja, ćumura i drveta, baruta i drvenih posuda zbog konkurencije industrijskih proizvoda.

Obavezno višegodišnje služenje vojske (nizama) bilo je još jedan težak teret koji je još više iskomplikovao ionako težak život Gorana. Promijenjen je uobičajeni tok života, koji je izašao iz svog viševjekovnog korita i raspao se u dijelove koji su se počeli kretati u raznim pravcima. U ovakvim okolnostima stanovnici ove oblasti bili su prinuđeni na migraciju, kao jedini način da prežive.

Sve je ovo praćeno oštrim socijalnim problemima koji su često puta bili fatalni za cijelu zajednicu. Dovedeni su u pitanje osnovni i sveti elementi društva, porodica, njeni stubovi. Ovakve situacije naslikane su živopisnim bojama u baladama o kojima govorimo, i ne samo o vojnim i ekonomskim migracijama, već i o porodičnim, socijalnim i ljubavnim odnosima. Hajdučke čete (haramije), brojne kao kolje na torištu, napadaju Neven Peju i njegovo stado ovaca. Ubijaju mu psa. Kolju brava predvodnika. Otimaju mu cijelo stado i vezuju ga za stablo bukve (*Leven Pejan, mori, ovce pase*). Sulj-ćehaji traže trista ovnova kao uslov da bude oslobođen (*Šo je onja, babo more, gore vo planina*). Nurka mora da proda nakit i odjeću sa sebe kako bi oslobodila Ašim-ćehaju iz tamnice u Kavali u Grčkoj (*Navrvea, kuzum Nurke, gurbetćije*).

Zbog vojničke ili ekonomske migracije dolazi do gubitka voljenih (*Pana m'gla, majčice, vo poljeto, Spahinće, tursko Skopjanće, Mahmudijo, dudijo, Aj Maro, Maro belo pereš, Maro, Kros Gusine polje temne m'gle*), za života se odvajaju najbliži (*Bovna leži, Mina, vo postelja*), zaljubljeni se razdvajaju sa tragičnim završetkom (*Da mi staneš, šećerli Vjado, Ori Jano, Jano, dilber Jano*), doživljavaju beskrajne duševne stresove (*Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde, Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi, Trna pampur, mori nane, trna pampur*), i potresne životne drame (*Manesto, gorski trndafil, Da li ste ćulje razbralje, Vrnajćica, majice, sitno vrne*).

Ovom periodu, možda i kasnijem, pripadaju i balade sa motivom otmice djevojaka. Poznato je da se nešto slično u Gori dešavalo sve do početka 50-tih godina prošloga vijeka. I balade sa ljubavnom tematikom, svakako, pripadaju novijem periodu.

Ovo svjedoči i balada *Da li ste ćulje razbralje*, u narodu poznata kao *Džemulina*, jer znamo da konkretan događaj po kome je nastala pjesma pripada kraju XIX vijeka. U ovoj baladi na jednom mjestu se sabralo stvaralačko iskustvo svih balada: odjeci i žagor, grmljavina i tišina, mrazevi i vulkani, noći i zore, sumnje i slijepo vjerovanje, intrige i odanosti, ukočenost

i vibracije, drhtaji i svjetlucanja, energija i tromost, vrhovi i bezdan, smrt i rađanje, želje i kletve u duši Gorana. Nakon čitanja i ponovnog čitanja ove balade, koju sam ne znam koliko puta pjevao glasno i poluglasno, kada je opet čujem, uvijek sam na raskrsnici dileme zašto se ovdje zaustavila ova tradicija: da uništi i opustoši dušu Torbeša Gore, da objavi da poslije ove nijedna druga životna drama ne može zaslužiti ovakvo žrtvovanje, ili da Sibila (proročnica) Torbeša više nema šta reći nakon iscrpnog pražnjenja inspiracija?! Ne znam!!!

10.

Ostaje kao problem utvrđivanje mjesta goranskih balada u okviru balkanskih balada u cjelini, a posebno u okviru slavenskih. Pošto se na problem ne može odgovoriti bez iscrpne komparacije, iznosimo neka mišljenja upoređujući pjesme iz naše zbirke sa onima iz knjiga *Legendarna epika iz okoline Kuksa* (Epika legendare nga rrethi i Kukësit, Tiranë, 1983, str. 207-302) Šefčeta Hodže kao i *Bugarske narodne pjesme* (Konstantin i Dimitar Miladinov, Blgarski narodni pesni, Zagreb, 1861, ponovljeno izdanje, Sofija, 1981, str. 1-364).

Naša zbirka, kao što smo već istakli, obuhvata 84 izabrane balade podijeljene u 13 tematskih cjelina, sakupljenih u selima Gore sa obje strane političke albansko-kosovske granice. U knjizi (Šefčeta Hodže) objavljeno je 37 varijanti u 6 tematskih grupa albanskog narodnog folklora sakupljenog u okolini Kuksa (18), Hasa (12), Mirdite (2), ispričane od jednog subjekta iz Velike Malesije (4) i Ujza na Kosovu (1). Zbirka braće Miladinovihih sadrži materijal od 262 varijanti podijeljenih u 7 tematskih cjelina sakupljenih najviše u predjelu Struge, Prilepa, Kukuša i Panađurišta u Makedoniji.

1.

Od 37 albanskih varijanti 33 su sa tematikom zaziđivanja, držanja zadate riječi, prepoznavanja, bratoubistva u okviru širih balkanskih sestrimljenja /varijanti i 4 sa tematikom ljubavi dvoje mladih, i motiva Tana (u odnosu na balade iz Gore: *Stani Mujo, tupani tupaje, Da li t'tne ili grmi* i *Leven Pejan, mori, ovce pase*).

Od ukupnog broja goranskih balada (84) njih 11 su balkanske varijante sa temom zaziđivanja: *Zid zidalje kula trojca braća*, držanja zadate riječi: *Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko, Polekom te, polekom te kićeni svatoji, Ori Jano, Jano, dilber Jano*, prepoznavanja *Letuaf, ćafir letuaf, Nalbatinče mlado kona kuje, Jusufe, he nalbatinče, Trnala moma da ide*, bratoubistva:

Se zaženi, bego, Alim bego, motiv Odiseja: *Jahni kona, Omer-aga*, ubistva sina: *Zabejnau Stojan, pobejnau*; 3 su varijante sa gore pomenutim albanskim baladama, 31 (uključujući 11 balkanskih sestrimljenja/varijanti): *Šo se belji, nane, vo gorana, Šo se belji gore vo planina, Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde, Mi ga pratilje stradna Milena, Kula gradi Crna Arapina, Spahinče, tursko skopjanče, Svadba se vo selo praješe, Šo je onja, babo more, gore vo planina, Šo se belji, nane, vo gorana, Bralje, se bralje bečari, Jahinka bela građanka, Bralje, se bralje bečari, nane, Ajrija ga stajlje pod fildžan, Se navali Šar-planina, Bolen mi leži kara Mustafa, Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata, Mahmudijo, dudijo, Aj Maro, Maro belo pereš, Maro, Zaspala moma kraj more* su bliske sa makedonskim pod brojevima 19, 261, 19, 65, 111,79, 131, 87, 120, 136, 139, 146, 151, 88, 154, 91, 98, 162, 100, 200, 141, 212, 284, 205, 209, 207, 217, 218, 229, 252, 254 340 iz zbirke braće Dimitra i Kostandina Miladinova. Dok je 50 originalnih pjesama stvorenih od narodne goranske muze: *Ne se fali, Kučuk Suljo, nejdj na golemo, Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene, Dojde Cike, gore vo planina, Mor Malinkiče grabeno, Horo vrti Kademša kaleša, Navrvea, kuzum Nurke, gurbetčije, Bovna leži, Mina, vo postelja, Manesto, gorski trndafil, Vrnajčica, majčice, sitno vrne, Pampur, mori nane, trna pampur, Pana m'gla, majčice, vo poljeto, Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi, Kros Gusine polje temne m'gle, Mi mesila, Jana belo grlo, kore i pogače, Mi zasakau, kralj Mađarina, tenka Ismijana, Se valila Magmutpašinica mužu vo postelja, Boga moli sirota dovica i dena i noća, Ti mi se Šajzo, pofali, Ovčar gi ovce paseše, Da li ste čulje razbralje, Ešte li će nosiš, Ibo, čakr Ibo, Mi iljegla, Fatima kadana, da mi se rašeta, Da mi staneš, šečerli Vjado, Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin- ago, Umreh, zagina, of mila majčice, dejka dadena, Murselj senau više selo, ajde, Viknala, Hata, tresnala, lele, Ogrijala, Suljo bečar more, mesečina, Mi trnala, namna bre Guna, da ide na žetva, Ti li me dade, majčice mila mua, Ka me dade, majko, dalek nadaleko, Mi zasaka Đerđelin Alija dejka ot daleko, S'nce zajde, s'nce zajde, akšam se učini, Naveni granoj du zemna, Devet godine bez rod som bila, Mahmut mi ljegnaf da spije, Šo mi ponik sediš, Turčin Alija, Carevo azno obralje, Sama sedim, posestrimo, le mori, Se sakalje Čerimija i Memet-aga, Bolen mi, bolen mi, Vo planina jena izvir voda, Šo si gi granoj širnala, Žnejla, Mara, na golema niva, Moravice m'tna i krvava, Puška pukna, jagodo, Mesečino, mori, mila posestrimo, Što Morava m'tna teče, Umreh, otide, majčice mila, mlada i zelena, Utre petok, utre turski svetok, Ogrijala mesečina, Konja rani, siroma Alija, sve na verseije.*

2.

Ovaj prikaz, svakako statistički, svjedoči o velikom bogatstvu goranskih balada u poređenju sa albanskim koje su sakupljane na mnogo širem prostoru i još mnogo većem prostoru na kojem su sakupljane one makedonske, imajući u vidu da je u ove posljednje, prema našem mišljenju, uvršten značajan broj pjesama koje ne pripadaju baladama, nego junačkim pjesmama, odnosno eposu.

Ovo bogatstvo može biti još veće kada znamo da je u našoj zbirci data samo po jedna varijanta a ne sve varijante kao što je slučaj sa dvjema zbirkama koje smo uzeli kao predmet poređenja.

3.

Goranske varijante imaju mnogo veću lokalnu obojenost nego one albanske. To nije samo potvrda njihovog dužeg života ovdje, već i doprinos goranskih muza njihovom bogatstvu.

Veliki broj potpuno originalnih tvorevina kod goranskih varijanti je drugi jasni pokazatelj stvaralačke snage i doprinosa ove zajednice u bogaćenju narodne kulture Balkana i slavenskog juga.

4.

Istovjetnost velikog broja goranskih varijanti u pogledu tematike, sadržaja, jezika, kompozicije, metrike, upotrebi stilskih sredstava, litote, slavenske antiteze, kletvi, načina na koji se i gdje se pjevaju sa onim zabilježenim na makedonskom području daju nam za pravo da, bez imalo sumnje, definišemo da goranske balade pripadaju baladama slavenskog juga. One se ne mogu odvojiti od balada koje su sakupili braća Miladinov prije više od jednog i pol vijeka. Potenciranjem na pomenutu istovjetnost ne mogu se isključiti ni dodirne tačke i bliskosti i sa baladama ostalih južnoslavenskih naroda, kao i njihov prodor u ove krajeve.

5.

Pozivajući se na klasifikaciju bugarskih balada po tematskom principu u četiri grupe: mitske, vjerske, životne i historijske (*Dinekov Petr, V sveta na blgarskata narodna balada, "Sbornik za narodni umotvorenija – SBNU, T. 60, cast I, Blgarski narodni baladi" Sofija 1991. str. 29*), kod goranskih balada imamo ostataka mitskih balada, posebno u varijantama i odnosima sa prirodom, odsustvo religioznih i historijskih balada te dominaciju životnih.

Uprkos nedostatku historijskih balada, u svima njima se jasno čita historijska pozadina u kojoj protagonisti djeluju, u kojoj se odigravaju događaji koji su uticali na određivanje tragičnih sudbina ili dramatike pojedinaca.

Kada bi se držali klasifikacije koja u balade uključuje i urbanu tematiku, sajmove, pejzaž i humor (*Dinekov Petr, isto.*), broj goranskih balada bi se, bez sumnje, značajno povećao.

Kuks, 11.05.2011.

Prevod sa albanskog:

Dr Sadik IDRIZI

GORANSKE NARODNE BALADE

Prepoznavanje

ZABEJNAU STOJAN, POBEJNAU

Zabejnau Stojan, pobejnau,
Za mlogu doma ne došou,
Za devet puste godine.
Čaruau, Stojan, pečaliu
Iljadu ovce m'vzinice,
Petsotin brava kaleša,
Dvadeset koni samarni
I deset koni sedlane.
Bisađe pare nasipau
Pa trna doma da ide.
Ka dojde vo svuje selo,
Ljuba ga najde na češma,
Po šesti prsten propoznau,
Manesta šo ga daruau,
Prv den na gurbet ka ošou.
- Manesto, kuzum nevesto,
Dal' ima konak vo selo
El' ima bela meana,
Jen večer ja da noćevam,
Noćevam i da večeram?
- Ovčare, mladi bečare,
Čekaj da prašam svekrva.
- Nanice, mila svekrvo,
Jeden me ovčar prašuje:
"Dal' ima konak vo selo
Eli ima bela meana,
Jeden da večer noćeva,
Jeden da večer večera."
- Manesto, kuzum nevesto,
Idi go vikni, čede je
I naš Stojan vuaće.
Stojan gi Stoji govori:
- Manesto, kuzum nevesto,
Ka mi dadote večera

I mi poslate postelja,
Ešte da dojdeš ke mene,
Zajeno da prespijeme.
Dl'ge go putoj zaprele,
Blage go dremke vatija.
Ka mu videle bisade,
Svekrva veli manesti:
- Manesto, kuzum nevesto,
Ugotvi ostra sećira,
Ka će go dremka prevari,
Rusa mu glava preseči.
Čukaje ovčari, vikaje:
Ćede je Stojan, naš Stojan,
Će će mu trla praima,
Će će mu ovce mouzeme,
Će će mu vedra stavame?
- Manesto, pusta nevesto,
Ta što sme čudo naprajle,
Stojana sme utepale!

LJETUAF, ĆAFIR, LJETUAF

Ljetuaf, ćafir ljetuaf,
Tuko du devet godine.
Ćaruaf pare bisage,
Izmenif lika insanska,
Kosme gi puštif goleme.
Pa kupif devet predelje,
Pa fatif devet ovčara,
Pa kupif devet martine,
Pa kupif devet sarije,
Ofce da činet mafaza.
Pa kupif devet konji samarne,
A deseti konj osedlan,
Pa trna doma da dojde.
Ka dojde ka pri svuje selo
Zagljeda svua zejnepa,
Isterujeći teljina,
So fljakaljanke na noge,
So prešijena šamija,
So paramparče hrkiče.

- Manesto, kuzum manesto,
 Dal' ima konak vo selo
 El' ima bela odaja,
 Jen večer ja da nočevam?
 A ima devet kotara,
 Buljuci ke da zaležet;
 A ima devet koljibe,
 Ovčari ke da mi spijet;
 A ima devet ljegala,
 Kučiča ke da mi ležet;
 A ima devet sindžira,
 Kučiča da gi izvrzet;
 A ima devet ahara
 Konjivi ke da odmoret;
 A ima ahar za ata,
 Atov da s' odmori?
 - Ovčare, mladi čehaja,
 Čekaj da prašam svekrva.
 - Nanice mila svekrvo,
 Jen čoban se rasprašuje,
 A ima konak vo selo,
 Za ovce devet buljuka,
 Za devet mlade ovčari,
 Za devet ljute kučiča,
 Za devet konji samarne,
 A deseti at osedlan?
 - Manesto, kuzum manesto
 Idi go vikni čahaja,
 Imame konak za nego
 I za negove ovčari.
 Imame golema havlija,
 Za njegove bele predelje,
 Imame devet ahara,
 Konji ke da mu ležet,
 Imame ahar za ata,
 Ata ke da go vrze.
 Beljki će plati čirija,
 Idare da s' učinime,
 Borčoji da isplaćame.
 - Manesto, kuzum manesto,
 Ka ne dadohte večera,
 Ja da se, mori, najadem.

Ka ne mi kaža odaja,
Ja da se malo odmorim.
- Nana će pita donese,
S'ovčari da večerate.
Nana će ti kaže odaja
Pa idi i se odmori.
Vo odaja najde tambura,
So prašina kaplajsana,
Ot prašina ga otrese.
Teljoi gi odbiraše,
Čudne arije zasviri.
Manesta reče svekrvi:
Nanice mila, najmila,
Ovja je naš Alija
Alija naš hasretlija,
Po prsten som go poznala
I po svirene tambura.
- Manesto, kuzum manesto,
Čekaj da prašam ćahaja,
A ima beljek pot lakoć,
Desna mu ruka pot lakoć?
- Ćahaja, mladi ćahaja,
Da ne si Ali-ćahaja?
- Kako me vije poznahte,
Ja vi som baš ćahaja?!
- Ako si Ali-ćahaja,
Ti kaži beljek pot lakoć!
- Manesto, kuzum manesto,
Tvoj je golem muštilok,
Naš je, mori, ćahaja,
Alija hasretlija!

NALBATINČE MLADO KONA KUJE

Nalbatinče mlado kona kuje,
Kona kuje – kon mu podigruje.
- Ne te kujem, konju, za igranje,
Toku te kujem za pusto prodavanje.
- Ne prodavaj mene, mlado nalbatinče,
Toku prodadi tvua verna ljuba.
- Promeni se, ljubo, našari se,

Če te nosim, ljubo, na nove pazari.
Telal vika na dovno minare:
- Se prodava jena verna ljuba,
Ne je skupa, ne je ni jeftina
Komu dveste, komu tri stotine.
Mi ga kupi jeno mlado Ture,
Ga onese vo beli dvoroji.
Vo dvoroi dva beli goluba,
Jeden guga, drugi ne guga:
“Čudo bilo, još ne se videlo,
Da se zemet bratec i sestrica.”

JUSUFE, HE NALBATINČE

Jusufe, he nalbatinče,
Ka mi ne pozna ališta,
Najprvo crna kaplama,
Pa posle kuso libade?!
Jusufe he nalbatinče,
Ka mi ne pozna mandulka,
Broćna širveta na glava,
Šo som ga sevda ćitila,
Sve naokolo redena,
Vo srede beše vezana,
Sevdino ime pišano?!
Jusufe he nalbatinče,
Ka mi ne pozna ališta,
Manesta som gi imala.
Jusufe he nalbatinče,
Još li ne te tekina,
Ka ti som noga gaznala,
Desna ti ruka cunala,
Pet lire ka me darua?!

TRNALA MOMA DA IDE

Trnala moma da ide,
Če odi dl'ge putoji,
Babajku ruček da nosi.
Ga strele trojca delije:

- Kaži ni ke si trnala?!
- Če idem mlogu daleko,
Če idem vo Šar-planina
Babajku ruček da nosim
- Spaija, mladi spaija,
Evo ti dejka pristala.
Da li će ga zemeš za sebe
Il će ga čuaš za sina?
- Drugari, verne družina,
Ja ne ga čuam za sina,
Ja će ga zemem za sebe.
Spajia go zatvorija,
Krvava rosa zarosi.
- Spaija, mladi Spaija,
Ti ga poprašaj mlajnesta,
Ona šo od roda imala.
- Spaija, mladi Spaija,
Devet som braća imala,
Najmlado mi zaginalo,
Malovo pršče nemalo.
- Mlajnesto, mori, mlajnesto,
Ja ti som najmlado bratče.

Zaziđivanje

ZID ZIDALE KULA TROJCA BRAĆA

Zid zidale kula trojca braća,
Dena go zidale, noća se urivau.
Se oblagale mile trojca braća:
“Čija ljuba ruček će donese,
Taja će ga vo zid zazidame,
Zazidame vo temelj zakopeme,
Ama ženem, mile trojca braća,
Ne će kažueme.”
Dvajca braća ženem im kažalje,
Asan-aga ženi ne i kažau,
Ti ostanau Asan-aga pri oblaga.
Mi stanala Asanađinica,

Asanađinica po stara jetrva,
Na voda mi ošla i đubre isfrljala,
Ogin upaljila Asanađinica,
Dete iskpala i dete povila,
Pa mi ošla Asanađinica,
Brašno osijala, tigan kurdisala,
Im naprajla meće priganice.
Terlik mi obljekla Asanađinica,
Pa mi zela saan priganice,
Asanađinica i đugum mećenica,
Mi otide ruček da im nosi.
Ko ga vide Aasan-aga nički glava udri,
Ze da žela, gradne souze roni.
- Ta što ponik sediš, mladi Asan-ago,
Asan-ago, zašto nički gledaš,
Da ne mi žališ muje muško dete,
Som go isk'pala i som go povila,
Majki som go ostajla da mi go koljeba.
- Ja ne žalim, Vatimo, naše muško dete,
Tebe te žalim, Vatimo, ka će me ostaiš?!
Sme se oblagale na golema oblaga,
Tebe će te, Vatimo, vo temelj staime!
- Ne rasipuj, mladi Asan, golema oblaga,
Neka me staite ka što ste se oblagale.
Samo će mi ostajš mua desna ruka,
So so desna sisa, mladi Asan-aga.
So rukata dete da go okšaisam,
So sisava dete da go iznadoim.

Data riječ

GA SAKALE ILINKA DIVOJKA DALEK NADALEKO

Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko,
Dalek nadaleko, preko Crno more.
Mati ne gi se, Ilinki divojki, kail učinuje,
Devet braća, Ilinki divojki, kail učinija.
- Sme ga dale, majčice mila, Ilinka divojka,
Dalek nadaleko, preko Crno more,

Konji da jaame, majčice mila, puške da frljame.
 Ilinka da ispratime, da se rašetame.
 Ge prek'vna mila stara majka sve devet sinoi:
 "Čuma da ve udri, sinoj, čuma radomirska,
 Šo mi dadote ćerka nadaleko,
 Da dojdete sve devet sinoi glave prevrzane,
 Glave prevrzane so crne šamije,
 Samo Alija, samo Alija so zelena šamija"
 Zaminaa, Ilinki divojki, bajegi godine,
 Deca izrađala, Ilinka, nikoj ne ga polja.
 Gi se posmijala, Ilinki divojki, najmlada jetrva:
 "Nikoj ne ti dojde, Ilinko divojko, doma da te polja,
 Da imaš braća, Ilinko divojko, na gosti bi te zele,
 Ilinko divojko, na prvič na gosti."
 Mi otide, Ilinka divojka, vo reka studena,
 Ilinka divojka, ališća da pere.
 Prala, puala, Ilinka divojka, bogu se moljala:
 "Da l' se žive, bože sajbijence, muje devet braća,
 Šo ge nema, bože, mili bože, na gosti da me zemet,
 Bože sajbijence, na prvič na gosti?!"
 Pa gi dojde, Ilinki divojki, postara jetrva:
 "Da mi dadeš, Ilinko divojko, najgolem muštilok,
 Eno ti go, Ilinko divojko, najmladoto bratče,
 Ilinko divojko, bratče Alijiče,"
 - Šo ve nema, Alija be brate, mene da poljate,
 Mi projdoa, Alija be brate, du devet godine?!
 - Rabota sme imale, Ilinko divojko, kuća sme praile,
 Kuća sme praile so devet odaje.
 Ajde, Ilinko, ajde be sestro, vakat mi zamina,
 Vakati mi zamina, saba ne klanata.
 - Evo Alija, evo be brate, deca da ok'pem,
 Deca da ok'pem, Alija be brate, kolači da mesim.
 - Ajde, Ilinko, ajde be sestro, vreme zaminuje,
 Ilinko be sestro, pladno ne klanato.
 - Evo be brate, čekaj be bratence, sebe da soberem.
 Ka trnala Ilinka divojka, prvič na gosti,
 Go prašuje, Ilinka divojka bratče Alijiče:
 - Šo mi udaraš, Alija be brate, duša zemnojna?!
 - Rabota sme imale, Ilinko divojko, kuća sme praile,
 Ilinko divojko so devet odaje,
 Ilinko divojko za sve devet braća.
 Čudno pujet, Alija be brate, poljskeve pilića,

Oni puje, Alija be brate, žalosno kažu:
 “Živa sestra, mtvogo brata nosi.”
 - Take puje, Ilinko be sestro, pilića radomirske!
 Ka stignala, Ilinka divojka, ka ke svuje selo,
 Go prašuje, Ilinka divojka, bratče Alijiče:
 - Što ge nema, Alija be brate, da me prečkaje,
 Deko idem, Alija be bratče, na prvič na gosti,
 Alija be brate, na devet godine?!
 - Če te prečkaje, Ilinko be sestro, ka du pri selo.
 - Što ge nema, Alija be bratče, deca da ilezet,
 Alija be brate, tetka da prečkaje?!
 - Deca ošle, Ilinko be sestro, nadvor da igraje.
 - Šo nema ge, Alija be bratče, snae da ilezet?!
 - Snae ošle, Ilinko be sestro, vo selo na gosti.
 - Šo ga nema, Alija be bratče, mati da ileze,
 Mati da ileze, mene da prečeka?!
 Ka stignala, Ilinka divojka, ka ke svua kuća,
 Go prašuje, Ilinka divojka, bratče Alijiče:
 “Zašto vi se, Alija be brate, porte zaključene,
 Kede vi se, Alija be bratče, snae da ilezet,
 Alija be bratče, porte da otvoret?!
 Gi se otvorila, Ilinki devojki, porte obe krila,
 Ka videla, Ilinka divojka, dvoroj zarudene,
 Vo dvoroi devet groboi,
 Pa viknala, Ilinka divojka, svua stara majka:
 - Ti ilezi, mila stara majko, mene da prečekaš,
 Ti som došla, majčice mila, od mlogu daleko.
 Gi ileze, Ilinki devojki, mila stara majka,
 Mila stara majka gore na čardače,
 Go videla, mila stara majka, mlado Alijiče,
 Go videla vo grob vlizajeći,
 Mu videla, mila stara majka, samo desna ruka!
 Se učini Ilinkina majka crna kukaica,
 Se učini Ilinka divojka pristala lastojca.

POLEKOM TE, POLEKOM TE KIĆENI SVATOJI

Polekom te, polekom te kićeni svatoji,
 Polekom te, koni ne morajte,
 Još je živa, još je živa, Hatidža Rajkona.
 Umirala, umirala, majki govorala:

“Daj mi majko, daj mi majko pero i papiro,
Da ja pišam, da ja pišam jena šarka kniga.
Vo knjigata, vo knjigata, tužno i žalosno,
Vo knjigata, vo knjigata, golem seljam imaš:
“Ka će dojdet, ka će dojdet kićeni svatoji,
Da gi trneš, da gi trneš gore vo đulbahče.
Gi nakiti, gi nakiti so modre ćahmice,
Da se poznet, da se poznet, Hatidžini svatoji.”

ORI JANO, JANO, DILBER JANO

- Ori Jano, Jano, dilber Jano,
Ilezi mi ešte ova večer,
Imam nešto, Jano da ti kažem:
Mene asćer, Jano, me vikaje,
A ja ne zn'm, Jano, šo da prajim.
Da li kaćak, Jano, da pobejnem
Eli ćiflik, Jano, da prodadem?!
- Ore Omer, Omer, crni Omer,
Nemoj, Omer, ćudo da učiniš,
Nemoj kaćak, Omer, da pobejneš,
Nemoj ćiflik, Omer, da prodadeš,
Toku idi, Omer, na asćerlak.
Mije besa, Omer, će vrzeme,
Tvrda besa, Omer, arnautska.
Će te čekam, Omer, dur da dojdeš,
Dur da dojdeš, Omer, ot asćerl'k,
Ja će bidem, Omer, asćerica.
- Šo je vreve, babo, vo selovo,
Šo je džumbus, babo, vo selovo?!
- Ore, Omer, Omer, crni Omer,
Ti se muži, Omer, dilber Jana,
Za Đurđija, Omer, kaurina.
- Ore babo, babo, stari babo,
Dadi gi go, Jani amanetov
I i reći Jani, da ileze.
- Ori Jano, Jano, dilber Jano,
Vake li se, Jano, besa drži?
- Ore, Omer, Omer, crni Omer,
Me omuži, Omer, stara majka,
Ne mogla, Omer, da me boravi.

Bratoubistvo

SE ZAŽENI, BEGO, ALIM BEGO

Se zaženi, bego, Alim-bego
I zasaka dejka od daleko,
Ga zasaka i mu ga dadoa,
Mu ga izvadia dejka begoica.
Se sobrale kiteni svatoi,
Če idujet selo mlajnestino,
Če zimaje dejka begoica,
Pristala mlajnesta na belogo konja,
Pred na idet petstotin svatoi,
Idejeći vetroj gim dunaa,
Gim dunaa duak manestečki.
Ko će viđet, svatoj, šo će viđet:
Na mlajnesta birindži košulja,
Svilena košulja i srmeno jeleče.
Svi svatoi glava navenaa,
Imer dever oči vo mlajnesta.
Jana konja Imer doma dojde,
Frlji puška, rani bega Alim-bega.
Otvorite srebrene kofčezi,
Izvadite svilene šamije,
Da previte rane Alim-bega.
Ta ne mu se rane od dušmana,
Toko mu se rane od milogo brata!
- Mu som davav žena so dve deca,
Da mi dade Alimbegoica.

Motiv Odiseja

JAHNI KONA, OMER-AGA

Jahni kona, Omer-aga,
Jahni kona, oj, Omer-aga, dojdi doma.
Kuća ti ga, Omer-aga,
Kuća ti ga, oj, Omer-aga, sardisale

Deca ti ge, Omer-aga,
Deca ti ge, oj, Omer-aga, jesir zele.
Žena ti ga, Omer-aga,
Žena ti ga, oj, Omer-aga, premužile.

Otimanje djevojke

NE SE FALI, KUČUK SULJO, NEJDI NA GOLEMO

- Ne se fali, Kučuk Suljo, nejdi na golemo,
Ja te zn'jem, Kučuk Suljo, što imaš vo kuća
More Suljo, što imaš vo kuća.
Ti mi imaš, Kučuk Suljo, jena stara majka,
Stara majka, Kučuk Suljo, so noge vo pepef,
More Suljo, so noge vo pepef.
Tvua kuća, Kučuk Suljo, so plot zagradaena,
So plot zagradaena, Suljo, sedi na direci,
More Suljo, sedi na direci.
- Će te grabim, dilber Ćamo, kane Će te grabim;
Će te grabim, mori Ćamo, utre po pret saba;
Mori Ćamo, ka ć' ideš na voda.
- Ćama ima, Kučuk Suljo, devet mile braća,
Devet mile braća, Suljo, so devet nožoji,
More Suljo, so devet nožioji.
Će te prajet, Kučuk Suljo, parče po parče,
Parče po parče, Suljo, mrva po mrva
More Suljo, mrva po mrva.

OSTAILA FATIMA DORIJA PORTE OTVORENE

“Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene,
Fatima Dorija, porte otvorene.
I vlezoha, Fatimi Doriji, sedmina bećari,
Fatimi Doriji, sedmina bećari,
Sedmina bećari, Fatimi Doriji, so sedom konopci,
Fatimi Doriji, so sedom konopci.
I vrzaha, Fatimi Doriji, usta so polutka,
Fatimi Doriji, usta so polutka.

Toko pisna, Fatima Dorija, kako ljuta zmija,
Fatima Dorija, kako ljuta zmija:
- Što ste vije, sedmina bečari, noća v' gluha doba,
Sedmina bečari, noća v' gluha doba,
Petli ne kukane, sedmina bečari, ljudi ne stanate.
Sedmina bečari, ljudi ne stanate?!
- Ne se straši, Fatimo Dorijo, toljko ne se plaši,
Fatimo Dorijo, toljko ne se plaši.
Mije ti sme, Fatimo Dorijo, tvuje ustrojnici,
Fatimo Dorijo, tvuje ustrojnici,
Babovi svojnici, Fatimo Dorijo, babovi apapi,
Fatimo Dorijo, babovi apapi.
Ga dignaha, Fatima Dorija, ka jagne na ramo,
Fatima Dorija, ka jagne na ramo.
G' onesoha, Fatima Dorija, preko Crno more,
Fatimo Dorija, preko Crno more.
Ga fuknaha, Fatima Dorija, vo temni klećoji,
Fatima Dorija, vo temni klećoji.

DOJDE CIKE GORE VO PLANINA

Dojde Cike, gore vo planina,
Na livada, Cike zastanalo,
Tuje došla i Džulza devojka.
Tuje Džulzi, Cike i kažalo:
- Će te zimam, Džulzjo, Će te grabim.
Tuje Džulza, Ciketu mu veli:
- Nemoj, Cike, Ćudo da učiniš,
Ne se zima dejka ot livada.
Tuje Cike, Džulza ga grabilo,
Tuje Cike, Džulza ga zavleklo,
Ga zavleklo, Cike niz zavori,
Niz zavori, Cike, niz šipkoji.
Iščepilo, džomadan džumbasmen,
Iščepile gaće kalešeste.
Ga oneslo, Cike, po pri selo,
A družina tuje mu vratile.
- Što som sakaf, Džulzjo, ti som naprajf,
Idi doma veće ne te sakam.
MOR MALINKIĆE GRABENO

Mor Malinkiče grabeno,
Dalj ti je žalj za tupani,
Dalj ti je žalj za tupani?
Tupani ti se fateni,
Degmede a će tupaje,
Degmede a će tupaje.
Mor Malinkiče grabeno,
Dalj ti je žalj za karadža
Dalj ti je žalj za karadža?
Karadža ti je zatvoren,
Degmede da se zakolje,
Degmede da se zakolje.
Mor Malinkiče grabeno,
Dalj ti je žalj za hališta,
Dalj ti je žalj za hališta?
Hališta ti se krojene,
Degmede da se sošijet,
Degmede da se sošijet.

HORO VRTI KADEMŠA KALEŠA

Horo vrti Kademša kaleša,
Brocka dejka vo selo Zlipotok,
Horo vrti se potsmehinja.
Ozdola ide Sejfo naj baš bečar:
Čučka mu je načešljana,
Čahma mu je nakitena
So svetnarka prevrzana.
Lika mu je suratlija,
Oči mu se sokolovi.
Ga zagleda Kademša kaleša,
Horo kede vrti, čal'm ke prodava.
I se žburna Sejfo naj baš bečar,
Kademši kaleši, horo vrtejeći.
Pa ga fati za tenka polojna,
Pa ga frlji ka snopče na ramo,
Pisna, vrisna Kademša kaleša.
Ga otmaha Kademša kaleša,
Pišano ne bilo da bide manesta.
MI GA PRATILE STRADNA MILENA

Mi ga pratile stradna Milena
Starcam na voda,
Konjam na trava.
Mi ga strele, stradna Milena
Crne cigani,
Oni gi zboret, stradni Mileni,
Ona ne gim otgovora.
Ga ukradoa, stradna Milena
Crni Cigani.
Dena ga držet na s'nce,
Stradna Milena, noća na veriđe,
Da ga naprajjet crno Ciganče.
Tuje ostanala, stradna Milena
Do tri godinice,
Gi dadua stapče i torbiče
Da iduje ot porta na porta.
Take dojde na porta materina,
Matere ga najde ovce mouzeječi.
- Ajde skrši šija, e crno Ciganče,
Cigani mi ukradoa stradna Milena,
Crne Cigani, katar Jujupi!
- Ja ti som, maje, tvua stradna Milena,
Šo me ukrale crne Cigani,
Ka mi ste pratile voda da nasipem,
Konjam trava da naberem.
Ti mi si, majko, presno mleko poila,
So orizlija sarma ranila.

Ekonomska i vojnička migracija

NAVRVEA, KUZUM NURKE, GURBETČIJE

Navrvea, kuzum Nurke, gurbetčije,
Gurbetčije, kuzum Nurke, Kavalčani.
- Idi prašaj, babo more, za Ašima.
Al' mi ide, babo more, Ašim-ćaja?
- Ašim-ćaja, kuzum Nurke, ti ostanau
Vo Kavala, Nurke ćerko, vo apsana.
Ti naračau, Nurke ćerko, Ašim-ćaja

Da razrediš, Nurke ćerko, red dukati,
Da raspleteš golem komar,
Golem komar, Nurke ćerko, od šest groša.
Da ěe pratiš, Nurke ćerko, vo Kavala,
Nurke ćerko, vo apsana,
Da ti puštet, Nurke ćerko, Ašim-ćaja.
- Ta ne slušaj, kuzum Nurke, babo šo kažuje,
Šo kažuje, babo šo ti veli,
Ajde da se, kuzum Nurke, napromeniš:
Da ilezeš, kuzum Nurke, više selo,
Da zvrteš teško oro,
Da te viđi, kuzum Nurke, Ejup Bengo
Ejup Bengo, kapetanće.
Parosaj go, kuzum Nurke, Ašim-ćaja,
Neka sedi vo Kavala, vo apsana,
Zasakaj go, kuzum Nurke, Ejup Benga.
- Će prodavam pristala promena,
Će prodavam na sebe šo imam,
Ja ěe čekam mujego Ašim-ćaja,
Dur mi dojde od Kavala,
Dur ileze ot pusta apsana!

BOVNA LEŽI MINA VO POSTELJA

Bovna leži, Mina, vo postelja,
Nikoj ne ga, Mina, poveruje.
Koj veruje, Mina, daleko je,
Daleko je, Mina, na Panađur.
Potražila, Mina, suhe grozje,
Suhe grozje, Mina, leblebije.
Koga ćulo, Ture, na Panađur,
Iskupilo Mini sve što saka.
Koga došlo, Ture, kros grobišta,
Pa mi strelo jeno presno gropće.
Udri ruke, Ture, na kolena,
Mu ispuca mintan bojdžaklija,
Mu se skrši prsten muhurlija.
- Dovikajte, deca, vo komšije:
Dalj biduje, hodža, da g' otkopem?
- Ka ć' otkopeš, Ture, što ěe viđiš?!
- Da i viđim, hodža, belo lice!

- Lice i se, Ture, zemnosalo!
- Dalj biduje, hodža, da g' otkopem?!
Da i vidim, hodža, ruse kose!
- I d' otkopeš, Ture, fajda nema,
Kosme i se zemna izmešale.

MANESTO, GORSKI TRNDAFILJ

- Manesto, gorski trndafilj,
Sinojka ti dojde od gurbet
I prva maana ti najde.
- Asane, dilber stopane,
Prva maana kaži šo mi je.
- Manesto, gorski trndafilj,
Postelja ti najde poslana,
Poslana, mori i rasfrljana.
- Asane, dilber stopane,
Tvuje deca ti ga poslale,
Poslale i rasfrljale.
Asane dilber stopane,
Za tebe som ga poslala,
Som čula da će mi dojdeš.
- Manesto, gorski trndafilj,
I druga maana ti najde:
Ja koga dojde ot gurbet,
Liceto ti beše jako šareno,
Za kogo si go šarila,
Šarila i crvenila?!
- Asane, dilber stopane,
Za tebe som go šarila,
Šarila i crvenila,
Som čula da će dohodaš.
- Manesto, gorski trndafilj,
I treća maana ti najde:
Ja koga dojde ot gurbet,
Cef noć ti lamba goreše,
Ja koga vleze vo odaja,
Na tavan kogo kačeše?!
- Asane, dilber stopane,
Čini mi šo će mi činiš,
On mi je prvi gledanik.

MAHMUDIJO, DUDIJO

Mahmudijo, dudijo,
Prvi petli kukaje.
Prvi petli kukaje,
Stani dvoraj izmeti,
Čifte porte otvori,
Ladna voda nasipi.
Ladna voda nasipi,
Ja ke idem na asker.
Ja ke idem na asker,
Devet leta će sedim.
Devet leta će sedim,
A desetata ke dojdem.
Projdoha devet leta,
Nema libe da dojde.
Šarka kniga pratilo,
A vo kniga pišuje,
Tužno pa i žalosno:
“Mahmudijo, dudijo,
Nemoj mene da čekaš.
Ja som se oženif,
So pusta crna zemna.”

AJ MARO, MARO, BELO PEREŠ, MARO

- Aj Maro, Maro belo pereš, Maro,
Belo pereš, Maro, zašto crno nosiš,
Da li tatko žališ eli stari babo?!
- Oj, niti tatko žalim niti stari babo,
Toko ja go žalim mojto verno,
Mojto verno libe, vojnik mi otide.
Vojnik mi otide gore vo planina,
Da se bije so tojgo dušmanina.
Aj na vrh tri godine, konot se povrati,
Vo sedlo ot kona, kniga napišana,
A vo kniga piše: “Maro, umuži se,
Se ja se oženi, vo pusta planina,
Vo pusta planina so crna zemna!”

VRNAJČICA, MAJČICE, SITNO VRNE

Vrnajčica, majčice, sitno vrne,
Dadice, sitno vrne.
Piličića, majčice, sitno pujet,
Dadice, sitno pujet,
Za putnici, majčice, sve kažuget,
Dadice, sve kažuget.
Svi putnici, majčice, izdojdoha,
Dadice, izdojdoha,
Salj naš putnik, majčice, ne ni dojde,
Dadice će letuje.
Ne mi fali, majčice, letuačka
Dadice, puknuačka.
Som oblekla, majčice, srmalije,
Dadice altinlije,
Som ge tkala, majčice, s' golem merak,
Dadice s' golem ašik.
On ostana, majčice, da letuje,
Dadice, da ćaruje.
Da som voda, majčice, bi protekla,
Dadice, du Limana,
Da som pile, majčice, bi letnala,
Dadice, du Limana.
Pusti mlados, majčice, ne se čua,
Dadice povenuje!!

TRNA PAMPUR, MORI NANE, TRNA PAMPUR

Trna pampur, mori nane, trna pampur,
Trna pampur, mori nane, so nizami.
Svi se deca, mori nane, svi se deca,
Svi se deca, mori nane, neženete.
Ostaile, mori nane, ostaile,
Ostaile, mori nane, gledanice.
Pojće od njih, mori nane, pojće od njih,
Pojće od njih, mori nane, nišanlije.
Dadenice, mori nane, nišanlije,
Nišanlije, mori nane, askerice.
Svi će idet, mori nane, svi će idet,
Svi će idet, mori nane, dur vo Stambol.

Askerl'k je, mori nane, askerl'k je
Askerl'k je, mori nane, mlogo težok.
K'smet da je, mori nane, k'smet da je
K'smet da je, mori nane, svi da se vratet.
Vo memlećet, mori nane, vo memelećet
Vo memlećet, mori nane, đuzel Gora.
Gi čekaje, mori nane, gi čekaje,
Gi čekaje, mori nane, gorske dejke.
Dejke gorske, mori nane, sve pristale,
Sve se lične, mori nane, ka hurije!

PANA M'GLA, MAJČICE, VO POLETO

Pana m'gla, majčice, vo poletu,
Dadice vo poletu.
Žalj mi pana, majčice, vo srceto
Dadice, vo srceto.
Gi sobraha, majčice, nova kura,
Dadice, nova kura.
Svi bećari, majčice, neženeti,
Dadice, neženeti.
Salj Omerče, majčice, oženeto,
Dadice, oženeto.
Če gi noset, majčice, vo Karadak,
Dadice, vo Karadak.
Top ke puca, majčice, ka grmajca,
Dadice, ka grmajca.
Sablja seva, majčice, ka vitruška,
Dadice, ka vitruška.
Krušmoj vrnet, majčice, ka graduška,
Dadice, ka graduška.
Momci spijet, majčice, ka jag'nca,
Dadice, ka jag'nca.
Svi askeri, majčice, izdojdoha,
Dadice, izdojdoha,
Salj Omerče, majčice, ne ni dojde,
Dadice, ne ni dojde.
Go ubile, majčice, vo Karadak,
Dadice, vo Karadak!

MELO, MELO, SEBUANČE, DVA RAVNI DVOROI

Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi,
Sebuance dva ravni dvoroi,
Melo, melo Sebuance, melo i želalo.
- Šo mi meteš, Sebuance, šo mi s'vze roniš?!
- Som videla, Ali-ago, dva loši sonoi,
Jeden za mene, Ali-ago, a jeden za tebe:
Zvezda Denica, vo skut mi panala,
Skut mi go nasipala;
Reka Bistrica vo dvoroj mi vlegla,
Da li će me turaš, Ali-ago, el na gurbet ć' ideš?!
- Ne te turam, Sebuance, na gurbet će idem.
Ugotvi se, Sebuance, da me poispratiš,
Da me pospratiš, Sebuance, do Tetovske Derveni.
Do tuje, Sebuance, na umot da bideš,
Tuje ka će zaminem, Sebuance, umot da presečeš,
Ja otide, Sebuance, dalek na daleko,
Dalek na daleko na pusti gurbet.

KROS GUSINE POLJE TEMNE M'GLE

Kros Gusine polje temne m'gle,
Kroz m'glete, turske pijanice.
Čuma da udri prizrenske muftije,
Čuma da udri tetovske kadije,
Što sobrale deca adžamije,
Gi sobrale noća glua doba!
Ostanale dejke dadenice,
Ostanale nuse teljosane,
Ostanale lambe upalene.

ŠO JE ONJA, BABO MORE, GORE VO PLANINA

Šo je onja, babo more, gore vo planina,
Šo se beli, babo more, gore vo planina,
Da l' se orloj, babo more, el se kamnoj
Da l' se snegoj, babo more, ili se m'gle?!
Da se orloj, babo more, bi letnale,
Da se kamnoj, babo more, bi sedale,

Da se snegoj, babo more, bi skopnale,
Da se m'gle, babo more, bi stanale.
Nit' se orloj, nuse mori, nit' se kamnoj,
Pa niti se, nuse mori, beli snegoj,
Bele snegoj, nuse mori, bele m'gle,
Tuku mi se, nuse more, šileina,
Šileina, nuse mori, Sulj-ćehajine.
Go fatile, nuse mori, haramije,
Haramije, nuse mori, Arnauti
Arnauti, nuse mori, Kalisjani.
Mu sakale, nuse mori, trista bravje,
Trista bravje, nuse mori, sve odbrane.
Neka dade, babo more, šestotine,
Suljo-ćehaja, babo more, doma neka dojde.
Otvorite, nuse mori, teške porte,
Širi porte, nuse mori, so dve krila,
S' kataranice, nuse mori, Mačoroske,
Mačoroske, nuse mori, damkalija.
Da zaminet, nuse mori, hergelj konji,
Hergelj konji, nuse mori, i gujeda,
Da zaminet, nuse mori, buljuk ovce,
Buljuk ovce, nuse mori, i šilejna.
Da zaminet, nuse mori, i ovčari,
I ovčari, nuse mori, so z'bani,
So z'bani, nuse mori, na ramenja,
Sve zamina, babo more, sve pomina,
Suljo-ćehaja, babo more, doma ne mi dojde.
Jesir panaf, babo more, za stočište,
Za stočište, babo more, trista bravje.

SPAHINČE, TURSKO SKOPJANČE

Spahinče, tursko Skopjanče
Vo sabah dejka izvadi,
Na ruček mu ga dadoha,
Na akšam ferman mu dojde:
"Spahinče na asker da ide."
- Majčice mila, premila
Ti ostavam golem amanet,
Ljuba ot jena nedelja:
Na voda da ne ga puštiš,

Će mi se frca s' bećari.
 Vo plevna da ne ga puštiš,
 Će mi se gleda so dovci.
 Na čardak da ne ga puštiš,
 Će mi se gleda s' askeri."

Spahinće kona sedlaše,
 Tiho i ljubi zboreše:
 "S' bogum ostani ljubice
 So bojosane kosice,
 S' bogum ostani ljubice,
 S' korovo ruho na sebe!"

Ljuba sedala v' odaja,
 Nosila crna šamija.
 Na glava devet godine,
 Ljuba iljezla na čardak.
 - Majčice, mila majčice,
 Polje je povno s' askeri,
 Najpvo ide Spaniče,
 Na belo džokče jahnato,
 So zelen bajrak vo ruke.
 - Haj projdi vamo kahpijo,
 Majka ć' ide prēt nego,
 Sve dertoj će mu kažuje:
 "Ljuba na čardak sedala,
 S' askeri ti se gledala,
 S' bećari ti se frcala.
 Ljuba idala vo plevna,
 So dovci ti se gledala."

Spahinće tursko Skopjanče,
 Izvadi nošće handžarče,
 Prebodi ljuba kahpija,
 Šo ti sedala na čardak,
 S' askeri ti se gledala!
 Spahinće, tursko Skopjanče,
 Izvadi nošće handžarče,
 Svua da ljuba prebode.
 - Spahinće, tursko Skopjanče,
 Mrtva mi glava govori:
 "Ta što ne prašaš sestrica,
 A som na čardak sedala,
 Dur glava devet godine."
 "Ljuba sedala v' odaja,

Nosila crna šamija.”
Spahinče, tursko Skopjanče,
Izvadi nošče handžarče,
Sam sebe da se prebode.
“Majčice, mila majčice,
Nejćeš da gledaš dva dobra,
Sakaš da gledaš dva groba!”

VO NEDELJA, MLADI HASAN-AGA, DŽELJINA MU DOJDE

Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde,
Vo ponounik, mladi Asan-aga, ferman mu dadua,
Ferman mu dadua, na ascer da ide.
Mila mati, mladi Asan-ađi, pita mu meseše,
So souze ga strcaše;
Mila sestra, mladi Asan-ađi, ruo mu dipleše;
Verna ljuba, mladi Asan-ađi, na čardak sedeše,
Ćitka mu redeše, i tiho zboreše:
“Ovja ćitka, mladi Asan-aga, će ti se razviva,
Do devet godine.
Vo deseta, mladi Asan-aga, će ti zapovene.
Će ti zapovene, mladi Asan-aga, aber će ti dade,
Ja će se omužim, mladi Asan-ago, drugogo će zemem,
Će ti zemem, mladi Asan-ago, tvujego drugara.
Do devet godine, mladi Asan-ađi, ćitka mu se razvijala,
Desetata, mladi Asan-ađi, mu zapovenuala.
Pisna, vrisna, mladi Asan-aga, kako ljuta zmija.
Mi go čula, mladi Asan-aga, carica starica,
Go puštila, mladi Asan-aga, doma da mi ide.

Ponašanje nasilnika i moćnika

MI MESILA JANA BELO GRLO KORE I POGAČE

Mi mesila Jana belo grlo kore i pogače,
Će mi ide, Jana belo grlo, vo roda na gosti,
Preko tri planine.
Jana belo grlo, preko tri ridoi.

Če mi ide Jana belo grlo s' Jankula vojvoda
 Jana belo grlo, s' Jankula vojvoda.
 Mi janala Jana belo grlo na belogo konja,
 Džoka pelivana.
 Mi trnala Jana belo grlo s' Jankula vojvoda,
 Na gosti da ide.
 Mi naprai Redžo pelivanče železne openke
 Mi se stegna, Redžo pelivanče, so železne openke
 Če mi ide Redžo pelivanče preko tri planine,
 Redžo pelivanče preko tri ridoi.
 Če mi stiga, Redžo pelivanče, Jankula vojvoda,
 Jankula vojvoda so Jana belo grlo.
 Mi ge stigma Redžo pelivanče do Tetoski Derveni,
 Redžo pelivanče do Tetoski Derveni.
 Ka će vrati glava Jana belo grlo, Redžeta go vide,
 Redža pelivana:
 - Ore Jankula, junak Jankula, Redžo po nas ide,
 Redžo nas će ne utepa!
 - Ne se stegaj, Jano belo grlo, Jankula je ovdeka,
 Jankula vojvoda.
 Se zatepale Redžo pelivanče i Jankula vojvoda.
 - Donesi mi go, Jano belo grlo, noščeto andžarče,
 Da go utepam, Jano belo grlo, Redža pelivana,
 Brodskogo sejmena!
 Mu go dade, Jana belo grlo, nošče andžarče,
 Jankuli vojvodi.
 Go utepa Jankula vojvoda Redža pelivana,
 Srce mu go trna!
 Mi otidua Jankula vojvoda i Jana belo grlo,
 Ruke krvajene.
 Mi otidua Jana belo grlo, vo rodua kuća,
 Ga prečekala, Jana belo grlo, nejzina stara majka
 I stari babajko.
 - Da l' si došla, mila ćerko, s' Jankula vojvoda,
 El' si sama došla?!
 - Ti som došla, mili babajko, so tvujego zeća,
 Jankula vojvoda.
 - Što si take, straden be zeću, take zamislen,
 Ruke krvajene?!
 - Som se tepaf, stari be dedo, na Tetovski Derven,
 So Redžo pelivana,
 Brodskogo junaka.

Ti go utepa, stari bre dedo, srce mu izvadi
So Jana belo grlo, Jana tvua čerka.
- Ruke krvajene izmi, Jankula vojvoda,
Pa seni da k'sneš.
- Niti jadem, stari bre dedo, niti ruke mijem,
Ja ti som Jankula vojvoda;
Puška na ramo, stari le dedo, vo planina č' idem
Pusta Šar-planina!
Da ge viđim, stari le dedo, Redžujete deca,
Što mi se valeja,
Što mi se valeja, stari le dedo, pa da gi poprašam
I nih da gi istepam!
- Če te prašam, mila čerko, da li si Turkina,
Eli si kaurka?
- Ne som Turkina, mila be maje, toku som kaurka,
Za tia som, mila be maje, noća putuala.
Noća som odala preko tri planine,
Noća putuala, mila be majko, Turci da ne viđet,
Feredže da ne nosim.
Za tija som, mila be majko, vo rodnina došla,
Vo rodua kuća, mila bre maje, ovde će živujeme
S' Jankula vojvoda.

MI ZASAKAU KRALJ MAĐARINA TENKA ISMIJANA

Mi zasakau kralj Mađarina tenka Ismijana
On ga saka, ona go ne bendisuje.
Gi ge vati, mile dvajca braća,
Tenki Ismijani, Asana i Usena,
Pa gi prati, tenki Ismijani, jena šarka kniga:
"Ako me zemeš, tenka Ismijano, braća će ti puštim,
Braća će ti puštim Asana i Usena."
Ka mi dojde, tenka Ismijana, na buljuk da se muži,
Poračuje kralju Mađarinu, tenka Ismijana:
"Ja će te zemem, braća da mi puštiš,
Braća da mi puštiš, Asana i Usena."
Ko mi dojde, tenka Ismijana, vo dvoroj juankue,
Moli, kumi kralja Mađarina:
"De mi dadi, kralj Mađarine, ključoj ot apsana,
Da otvorim muje dvajca braća, Asana i Usena."
Ka će otvori tenka Ismijana apsana, z'ndana,

Dvajcam braćam kosme du kolena,
 Kosma do kolena, nokći du lakćoi.
 Ko gi ilezoa mile dvajca braća, sestra ge nauči:
 - Ja će vi dojdem, mile dvajca braća, ka će sounce boucne,
 Ka će sounce boucne i ka će se razgrije.
 Mi ga zatvorija, tenka Ismijana, vo nove klećoi
 So kralja Mađarina.
 Pa ka mi go dremće kralja prevarile,
 Glava mu odseče, tenka Ismijana.
 Mi se promenila, tenka Ismijana, so negue ališta,
 Ruo novožensko, tenka Ismijana, jen put oblečeno,
 Pa mi ileze ot nove klećoi.
 - Na ti majko, ključoj ot nove klećoi,
 Da mi dadeš, majko, pare so bisade,
 Da ispratim, majko, muje mile šuraci,
 Da đe darujem, majko, mito da im platim.
 - Šo mi take zboriš, kralju Mađarine,
 Kralju Mađarine, zošto si glas promeniu?!
 - Turčin čedo, majčice, taće glas menuje!
 - Lili, kralju Mađarine, šo si ga lika promeniu?!
 - Me meštila tenka Ismijana vo nove klećoi!
 Da ga digneš, tenka Ismijana, ka će sounce boucne.
 Mi naprajla stara majka meće priganice
 Da mi kani šarena manesta, tenka Ismijana.
 Ka će vleze majka dolu vo klećoi,
 Krv se se sosiriu kralju Mađarinu,
 Baška glava, kralju Mađarinu, baška mrša!
 - Lili sine, kralju Mađarine,
 Tenka Ismijana gares ti vratila,
 Kralju Mađarine, so glava si platiu!

SE VALILA MAGMUTPAŠINICA MUŽU VO POSTELJA

Se valila Magmutpašinicu mužu vo postelja:
 “Imam ćerka, ore Magmut-paša, tetosko jabouko,
 Mi ga sakaje, Magmut-paša, odže i adžije,
 Ore Magmut-paša, age i begoi.
 Ne ga davam, ore Magmut-paša, odžem i adžijem.
 Ore Magmut-paša, agem i begoam,
 Će ga dadem, Magmut be paša, Ibru kulukdžiji,
 Magmut be paša, namnomu garesdžiji,

Šo mi brau garas tri godine.
Ga dočule, Magmutpašinica, odže i adžije,
Magmutpašinica, age i begoi,
Go zatvorile, Ibra kulukdžija, vo temna apsana,
Džan'm, vo temna z'ndana.
Mu narasle, Ibru kulukdžiji, nokći du lakćoi,
Ibru kulukdžiji, kosme du do puasi.
Mu ga dale Elenka divojka vo kuća pašina,
Go puštile, Ibra kulukdžija, ot temna z'ndana.
Pa ti zede stapče i torbiče
I obleče, namen Ibro, vetvo terlidžište,
Pa ti trna, namen Ibro, od vrata na vrata
I ti dojde, namen Ibro, na Elenkina porta,
Ti potraži, namen Ibro, lebec i brašence.
Ko go čula, Elenka divojka, Ibra kulukdžija,
Izbrišala, Elenka divojka, piće i teljoi
I frljila džube srmalija,
Izbrišala, Elenka divojka, piće našarene,
Se vrlila, Elenka divojka, vu ruće Ibretue

BOGA MOLİ SIROTA DOVICA I DENA I NOĆA

Boga moli sirota dovica i dena i noća:
“Daj mi bože, jeno muško dete!”
Šo molila, sirota dovica, boga domolila,
Bog i dade jeno muško dete.
Dojde vreme, sirota dovica, dejka mu izvadi,
Ispratila svirle i tupani, ćiteni svatoi,
Sve zuala, sirota dovica, dur ćede zemna drži,
Ne vikala, sirota dovica, Urum Ćesedžija
I asćer čelebija.
Se skačila, sirota dovica, na drvo golemo,
Da mi gleda kićene svatoi.
Ga zatemne, jena temna m'gla,
Niz m'glata jeno belo pile,
Ne je pile, toku je Urum Ćesedžija
So asćer čelebija,
Gi go batisa jeno stradno dete.

ZASTANALA FATA, MORI MAJKO, NA MALENA VRATA

Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata,
Mori majko, na malena vrata.
Tenki prsti krša, mori majko, bele s'vze roni,
Mori majko, bele s'vze roni:
"Da bi očorajla, mori majko, šo me dade tamo.
Šo me dade tamo, mori majko, z' Imer-azadžija,
Mori majko, z' Imer-azadžija,
Dena azadžija, mori majko, noća kesedžija,
Mori majko, noća kesedžija!!
Svanoć me tera, mori majko, koni da mu šetam,
Mori majko, koni da mu šetam.
Apa pusti koni, mori majko, sve se bes oglafi,
Mori majko, sve se bes oglafi,
Kede bes oglafi, mori majko, tuje bes samari,
Mori majko, tuje bes samari.
Na jenogo kona, mori majko, dve rale bisage,
Mori majko, dve rale bisage,
Vo jenujet bisag, mori majko, glave ot juanci,
Mori majko, glave ot juanci,
Jena glava, mori majko, so sve desna ruka,
Mori majko, so sve desna ruka,
So sve desna ruka, mori majko, so sve zlaten prsten,
Mori majko, so sve zlaten prsten!!
Ka mi dolegina, mori majko, ka mujego brata,
Mori majko, ka mujego brata!?
Noća na povnoći, mori majko, momci me vikaje,
Mori majko, momci me vikaje:
- Hajde Fato, hajde, braća ti se ženet,
Mori Fato, braća ti se ženet.
- Začekajte momci, mori momci, pogača da mesim,
More momci, pogača da mesim.
- Hajde Fato, hajde, tamo da ga mesiš,
Mori Fato, tamo da ga mesiš.
- Začekajte momci, more momci, stava da promenim,
More momci, stava da promenim.
- Hajde Fato, hajde, tamo ga promeni,
Mori, Fato, tamo ga promeni.
- Začekajte momci, more momci, deca da promenim,
More momci, deca da promenim.
- Hajde Fato, hajde, tamo gi promeni,

Mori Fato, tamo gi promeni.
- Što je momci, more momci, ognj šo svitkaje,
More momci, ognj šo svitkaje?!
- Ognj svitkaje, mori Fato, aščije ni varet,
Mori Fato, aščije ni varet.
- Što je momci, more momci, samari prevrteni,
More momci, samari prevrteni?!
- Samari prevrteni, mori Fato, trka ka trčale,
Mori Fato, trka ka trčale.

...
Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata,
Mori majko, na malena vrata.
Tenki prsti krša, mori majko, bele s'vze roni,
Mori majko, bele s'vze roni

Ljubav među mladima

TI MI SE ŠAJZO POFALI

Ti mi se Šajzo, pofali
Da će mi stajiš jadoi:
V' bolnica bolen da ležim,
Za tebe verem da vrzem.
- Oj mori, Šajzo, nanina
Ako te tebe ne izmamim,
Murat da ne me vikaje,
Bečarsko ime ne nosim,
Bečar po sokak ne idem!
- Oj more Murat bečare,
Ako te tebe ne zemem,
Šazija ime ne nosim,
Dejčečko ime da nemam.
Ot ka se Murat oženi,
Šajza go đerdan turila,
Košulja ne ga oprala.
- Oj, mori, Šajzo dadina,
Ilezi Murata da vidiš
So mlogu gostiljke prêt sebe
I bela nusa po sebe.
Koga go vide Šajza Murata,

Ot dertoj Šajza premale!

OVČAR GI OVCE PASEŠE

Ovčar gi ovce paseše,
Dejka na reka pereše,
Pirojka gi pana vo reka,
Po pirojka pana i ona.
- Ovčare, mladi bečare,
Pruži go krljuk vo reka,
Izvadi dejka ubava!
Ako me živa izvadiš,
Za vek tvua će bidem,

Ako me mrtva izvadiš,
Za tebe kurban će bidem.
Ovčar ga živa izvadi.
- Ovčare, mladi čobane,
Pušti me doma da idem,
Jena som bila materi!
- Ne možeš doma da ideš
I ja som jeden materi.

DA LI STE ČULE RAZBRALE

Da li ste čule razbrale,
Što bilo čudo golemo,
Vo tija selo Kruševo:
Se beret odže i adžije
I Džemiljina akraba,
Džemilja će ga turaje,
Džemilja bela i crvena,
Džemilja nadaleko čujena,
Džemilja nišan vo selo,
Džemilja gorska anema.
- Jusufe, milo materino,
Džemilja ne je za tebe:
Ti ka si ošof vo Prizren,
Ona ti ošla vo roda,
Ti ka si stignaf ot pazar,

Toga se Džemilja vrati ot roda.
Oj more, Jusuf-adžija,
Da zn'ješ imaš ime golemo,
Ti da ga turiš Džemilja,
Džemilja ne je za tebe,
Majka će najde po arna,
Po arna i po ubava.
Oj, mor Jusuf-adžija,
Da l' ti je žalj za dukati
Ili ti ja žalj za ališta?
- Majčice mila, premila,
Ališta ogin da gi izgore,
Dukati šejtan da gi izede,
Ka da ga Džemilja prežalim,
Džemilja mi ga duša izgore.
Ne projdoa ni šes nedelje,
Džemilja ga dadoa vo Šištejec,
Ke materina rodnina,
Ga dalje, će ga zimaje,
So dve rale tupani.
- Mjačice mila, premila,
Eno ge, majko, idet tupani
So Džemiljine svatoi,
Ot Bela zemna nadolu,
Frljaje puške krušumi.
- Mjačice, mila premila,
Zatvori vrate i pendžeri
Da ne ga čujem ječava,
Da ne ge čujem tupani,
Da ne gi viđim svatoji.
Ej mori Razo, sestrice,
Osedlaj mi konja dorija,
Frlji mu bela terkija,
Džemilja da ga ispratim
Du šišteječke gumena.
Ileze Jusuf v' sred selo,
Na ata kona dorija,
Na ramo puška graorka
I altipatlak vo puas.
Svatoj se uplašija,
Kros selo se rasturija.
Jusuf ge vikna svatoi

I Džemiljine deveri:
- Nemojte, ne se plašite,
Tupani ne zastanujete,
Terajte svadbi redoi,
Izin mi dajte i mene
Da dojdem i ja vo Šištejec,
Džemilja da ga ispratim
I da i dadem daroi,
Šo gi nosila Džemilja.
- Ej mori, bela Džemiljo,
Podigni, mori, duak ot čelo,
Još jen put da se viđime,
Ja da ti dadem daroi
I alaf da se učinime.
- Oj more, Jusuf-adžija,
Ne digam duak ot čelo,
Ot tebe imam avale.
Zamale, Jusuf, premale
Na Šišteječke zavori,
Pri Šišteječke grobišta!

EŠTE LI ĆE NOSIŠ, IBO, ČAKR IBO

- Ešte li će nosiš, Ibo, Čak'r Ibo,
Dečke nogaice i bela skutača,
Ešte li će nosiš, Ibo, Čak'r Ibo,
Dečke pletenice?
- Ešte će gi nosim, Imere be brate,
Dur da živa bidem,
Dur da vek vekujem,
Ja će čekam, Imere be brate, Saita bečara.
Sait ošou, Imere be brate, na crna nizama,
Na crna nizama od devet godine.
- Od Saita, Ibo, Čak'r Ibo, šarka kniga došla,
Vo kave ga čitalje:
Saita bečara, Ibo, Čak'r Ibo, Skopje go videle,
Na pampur ka janau,
Za Babaeščija ti ošou.
Gledaj omužis e, Ibo be sestru, za Usen Bajmaka.
- Puste ostanale, Imere be brate, edrenske pampuri,
Šo mi onesoa Saita bečara,

Saita bečara, brate, prvogo gledanika.
- Ja ne se mužim, Imere be brate, vek će vekujem,
Ja ne go zimam, Imere be brate, Usena Bajmaka,
Vek će vekujem, Imere be brate, Saita će čekam.

MI ILEGLA, FATIMA KADANA, DA MI SE RAŠETA

Mi ilegla, Fatima kadana, da mi se rašeta,
Da se rašeta so devet indže bule
Pa mi vlezte vo Muleve bostani,
Mule bostandžija, nejzin prf gledanik.
Zasukala, Fatima kadana, skutoj du kaftani,
Ga zagleda, Fatima kadana, Mule bostandžija,
Nejzin prf gledanik, vo negove bostani.
Gi ge vide, Mule bostandžija, skutoj zasukane,
Gi ga vide, Fatimi kadani, svilena košulja,
Košulja manestečka.
I se razbole, Mule bostandžija, bolen tri godine,
Za Fatima stara gledanica.

ZASPALA MOMA KRAJ MORE

Zaspala moma kraj more,
Blage ga dremke fatile.
Dunale vetroj ot more,
Skršile granče maslinče,
Moma ga mana po lice.
Koga se moma razdubi,
Ljuto go veter perk'vna:
"Šo beše slatko zaspala,
Šo beše sonoj sonuala,
Trojca ljudi mi dojdoo,
Svi trojca me daruaa:
Prvi mi dade jabuko,
Drugi mi dade prstenče,
Treći mi dade kitkiče."
Toja šo mi dade jabuko,
Ka jabuko da ognije,
Toja šo mi dade prstenče,
Kroz nego da se provira,

Toja šo mi dade kitkiče,
Kiten so mene da odi!

DA MI STANEŠ, ŠEĆERLI VAJDO

Da mi staneš, šećerli Vjado,
Rano sabaalje,
Da izmeteš ravni dvoroj,
Če ti dojde Čamil efendija,
Čizme du kolena,
Da mu napraš kave kajmaklija.
Ti som sakaf, šećerli Vjado,
Vreme tri godine,
Na asker otide vreme pet godine,
Vo Edrene, vo pusta Turkija,
Vo ćutuk som zapišan,
Sultan Sulejmanov.
Te oneso, šećerli Vjado,
Ruke zavrzane,
Na usta šamija.
Te oneso zengil Šuaipu,
Si želala, dur si premalela.
Merak ti som imaf, šećerli Vjado?!
Ka ne razdvojia
Sega bolen ležim,
Če ti umrem od pusti verem,
Da me žališ, nemoj da me zabraš.!

GA SAKALE, VATIMA KADANA, STARO EMIN-AGO

Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin-ago,
Gi fatile dve rale tupani,
Gi sobrale petstotin svatoi,
Ga jahnale đoka najhubavogo.
Gi prašuje dvajca mile braća:
- Koj je onja, pokraj ot svatoi,
Svatoi šo gleda?!
- Toja ti je tvoj prf gledanik,
Suljo ludo dete.
- Koj je onja, karši ot svatoi?

- Toja ti je drugujet gledanik,
Jusuf, Jusuf Ture.
- Koj je onja vo sred svatoi,
Brada bela, na konja dorija?
- Toja ti je stari Emin-ago,
Vo nego ti sme dale,
Za nego će ideš.
Vrisna, pisna Vatima kadana,
I od konja pana.
Pa gi dojde Emin-ago:
- Ajde stani, Vatimo kadano, doma da ideme,
Mesto voda – so šerbet će te pojim,
Mesto lep, prizrenske simidi.
- Trni se od tuje, e staro starčište,
Mesto šerbet - voda ot čopura,
Mesto simit – pozemnik će jadem
Samo mladogo da zemem.

DA LI T'TNE ILI GRMI

Da li t'tne ili g'rmi,
El se zemna trese?!
Niti t'tne, niti grmi,
Nit' se zemna trese,
Toku mi se tupani Husenove,
Husen ne ge čuje.
Husen ošov gore vo planina,
Ovčar se učiniv.
- Hajde Husen, hajde bre brate,
Tupani da prečekaš,
Ti sme izvadile Ata ašiklija.
Nejdem, sestro, ne me čekajte,
Ja som sakav Ajša šečerlija.
- Hajde Husen, hajde bre brate,
Za ater dajdžoam,
Ridža da gim projde.
- Ka ste ga izvadile, be sestro,
Kogo ste prašale?
- Hajde Husen, hajde bre brate,
Dajdžoi ti se molet
I ridža t'i prajet

I ridža ti prajet, Husen be brate,
Tupani da prečekaš,
Tupani novoženske.
- Evo idem, sega će dojdem,
Ater da vi naprajm,
Da oblečem ruo novožensko.
- Odi vamo pristala manesto,
Adet da naprajme, Ato,
Mesto milo svuje,
Će mi bideš, Ato be manesto,
Ka na sestrino mesto.
Dajde mi ga, Ato be sestro,
Kumkuma ot polica,
Ato be sestro, divit i muričip,
Tefter ot pod glava,
Da napišam, Ato, be sestro,
Jena šarka kniga,
Da ga pujet pesto odžalari,
Da vikaje, da vikaje
Pestotin grobari.
Da ga puje pusta stara majka,
Stara majka džejenlija”
“Da me projdet, da me projdet,
Ajšine sokaci.”
Ka stanala, Ata šo da stane
Husen gi počinaf!
Go projdoa po dovnujet sokak,
Dženaze opira;
Go projdoa po govnujet sokak,
Dženaze opraji,
Deka prošle pred Ajšina porta.
- Ej džemajet, ridža će vi činim,
Zastanite malo, Husena da viđim,
Husena maladožena!
Da mu frlim crvena sitarka,
Pusta manestečka,
Hodžalaram krpe abdeslije,
Džemajetu kitene marame!
Ej džemajet, bre džemajet,
Hitajte, ne se zabavajte,
Će digate, će nosite,
Još jeno dženaze,

Ajša šećerilja!!
Ge zakopale Ajša i Husena,
Jeden pri drugogo,
Gim ileze, tugo, gim ileze,
Pemben trndafil,
Ot trndafil, trn gim se učini,
Dušman gi razdvoji.

STANI MUJO, TEBE MAJKA VIKA

- Stani Mujo, tebe majka vika,
Ti izvadila Novjanka divojka.
- Ne stanujem a ni ga poljujem,
Nejćum ti ga Novjanka divojka,
Dur je živa Hatidža Rajkona.
- Stani Mujo, tupani tupaje.
- Ne stanujem a ni ga poljujem,
Dur je živa Hatidža Rajkona.
Majka čini ja Novjanka ljubim,
A ja vince pijem, tamburica svirim.
Mujo senaf na meke šiljtina,
A Novjanka na tepe sandaci.
- Daj mi, majko, kaljmoj i tefteri,
Da ja pišam jena šarka kniga:
“Ka će unrem, mila majko mua,
Da me k'peš so đuljsova vodica,
Da me brišiš so rujmena krpica,
Da udaram duša đuljsojona,
Da me čuje Hatidža Rajkona!
Da me projdeš kroz zengilj mahalo,
Da me vidi Hatidža Rajkona,
Što udara duša đuljsojona?!”
Koga vide Mujovo dženaze,
Ke vezila, tuje se prebola!
“Da ne stajte jeno sproti drugi,
A vo strede pendžerče ostajte!”

UMREH, ZAGINA, OF MILA MAJČICE, DEJKA DADENA

Umreh, zaginah, of mila majčice, dejka dadena,

Of, mila dadice, dejka nišanlija.
Ka će prežalim, of mila majčice, gorski saltanet,
Of, mila dadice, gorska promena?
Ka će prežalim, of mila majčice, plitke openke,
Of, mila dadice, modre nazojke?
Ka će prežalim, of mila majčice, modre nogajce,
Of, mila dadice, bela skutača?
Ka će ostajim, of mila majčice, najmif memlećet,
Of, mila dadice i selo Zlipotok?
Ka će parosam, of mila majčice, svujego gledanca,
Of, mila dadice, svuje drugače?
Ka će prežalim, of mila majčice, kitena planina,
Of, mila dadice, studene vode?
Ka će zaminem, of mila nane mori, Kopravo brdo,
Of, mila nanice, Arabadžinica?
Ka će zaminem, of mila nane mori, Šutman planina,
Of, mila nanice, i Tihe vode?
Ke me nosite, of mila majčice, vo tuđ memlećet,
Of, mila dadice, v'Anadolija?
Pusta da bide, mila le majčice, Anadolija,
Mila le dadice, Anadolija!
Ja će ti umrem, mila le majčice, dejka dadena,
Mila le dadice, gorski trndafil!
Ke će go nosite, of mila majčice, planinsko cveće,
Of, mila dadice, će vi povene?!
Zaš me odvojha, of mila majčice, ot gledanika,
Mila le dadice, ne me prašahte!?
Ja će vi umrem, of mila majčice, ot karasevda,
Of, mila dadice, za gledanika!

MURSELJ SENAU VIŠE SELO, AJDE

Murselj senau više selo, ajde,
Više selo, na gumena.
Stau noga preko noga, ajde,
Na nođe mu vilj kundure,
Vilj kundure, srmene čorape, ajde,
Na ruće mu altan prsten,
Altan prsten so elmazi, ajde.
Vrlju krpa preko ramo,
Krpa beše naredena, ajde.

- Ajde Murselj, da večerame, brate,
- Nejdem, Sestro, ne mi se jade
- Mlogo ti som gajlelilja, sestro,
Gajlelija, kaharlija.
Mi ga dale gledanica, sestro,
Tuje blizu vo komšije,
Tuje blizu vo komčije, sestro,
Za mujego pobratima.

VIKNALA, HATA, TRESNALA, LELE

Viknala, Hata, tresnala, lele:
“Nema ga, Šata, v’ postelja,
Lele nema ga Šata v’ postelja!”
“Jusuh, he prvi komšija, lele
Da ne je Šata ke tebe,
Lele, da ne je Šata ke tebe?
Ne ti je, Šata, ke mene, lele,
Ošla vo Demiraginci,
Lele, ošla vo Demiraginci.
- Šato, he gruba hodala,
Ka go ostrami babeta,
Lele, ka go ostrami babeta;
Ka go ostrami babeta, lele,
I boguanogo adžeta,
Lele, i boguanogo adžeta.
Šato, he gruba hodala, lele,
Ka go pohuli mahalo,
Lele, ka go pohuli mahalo,
Ka go pohuli mahalo, lele,
Ka gi potepa bečari,
Lele, ka gi potepa bečari?!
- Ja jenoš, vi som kažala, lele
Ne zimam Mazlum dovčište,
Lele, ne zimam Mazlum dovčište.
Ne zimam Mazlum dovčište, lele,
Ka zapareno snopište,
Lele, ka zapareno snopište.
Ka zapareno snopište, lele,
Ka zapareno bunište,
Lele, ka zapareno bunište.

Ka zapareno bunište, lele,
Ka prekršeno konište,
Lele, ka prekršeno konište.

OGRIJALA, SULJO BEČAR MORE, MESEČINA

“- Ogrijala, Suljo bečar more, mesečina,
Suljo bečar more, mesečina,
A kakva je, Suljo bečar more, za begane,
Suljo bečar more, za begane.
Da begame, Suljo bečar more, na Morava,
Suljo bečar more, na Morava,
Na Morava, Suljo bečar more, po pot Murga
Suljo bečar more, po pot Murga.
Što ke mije, Suljo bečar more, večerame
Suljo bečar more, večerame?
- Ke bereme, Fato dejče more, kiselica,
Fato dejče more, kiselica,
Ke praima, Fato dejče more, irmik halva
Fato dejče more, irmik halva.
Što ke mije, Fato dejče more, posteljeme,
Fato dejče more, posteljeme?!
- Ja ke zemem, Suljo bečar more, dve skutače,
Suljo bečar more, dve skutače.
Dve skutače, Suljo bečar more, sapunarke,
Suljo bečar more, sapunarke.
- Ja ke zemem, Fato dejče more, dve kaplane,
Fato dejče more, dve kaplane,
Dve kaplane, Fato dejče more, gajtanarke,
Fato dejče more, gajtanarke.”

LEVEN PEJAN, MORI, OVCE PASE

Leven Pejan, mori, ovce pase,
Ovce pase, mori, argaš leži.
Ovce pase, mori, argaš leži,
Karaman mu, mori, potlahnuje.
Karaman mu, mori, potlahnuje
Karađuzelj, mori, potbleknuje.
Karađuzelj, mori, potbleknuje,

Mu udriha, mori, haramije.
Mu udriha, mori, haramije,
Koljko koljje, mori, na kotari,
Koljko koljje, mori, na kotari,
Toljko duše, mori, haramije.
Leven Pejan, mori, go vrzaha,
Mu vrzaha, mori, bele ruke.
Mu vrzaha, mori, bele ruke,
Mu utepaha, mori, karamana.
Mu utepaha, mori, karamana,
Mu zaklaha, mori, baš karadža.
Mu zaklaha, mori, baš karadža,
Buljuk ovce, mori, mu zabraha.
Buljuk ovce, mori, mu zabraha,
Leven Pejan, mori, im se moli.
Leven Pejan, mori, im se moli,
Puštajte mi, mori, bele ruke.
Puštajte mi, mori, bele ruke,
Da zasvirim, mori, šaren kaval.
Da zasvirim, mori, šaren kaval,
Da go udrim, mori, na ovcete,
Da go udrim, mori, na ovcete,
Da razbere, mori, verna ljuba:
“Mori ljubo, mori, verna ljubo,
Mori ljubo, mori, verna ljubo,
Ako spiješ, mori, son da soniš.
Ako spiješ, mori, son da soniš,
Ako veziš, mori, da razbereš.

BRALE, SE BRALE, BEĆARI

Brale, se brale bećari
Ot gornjo i dovno maalo,
Obrale dejkin bosiljok.
Stanala dejka po rano
Da go navadi bosiljok,
Izvikna dejka da žela:
- Majčice mila, premila,
Koj mi go obraf bosiljok?!
- Čerčice mila, premila,
Ti go obrale bećari,

Bećari, tvuje gledanci.
- Majčice mila, premila,
Koj mi go obraf bosiljok,
Ja će go lošo prek'vnem:
“Devet godine da leži,
Na desetata da stane,
Na slamka da se nadopre,
Na lešnik voda da pije,
Da dunet sivni vetroi,
Da go oneset v' planina,
Da go kljukaje orloi!”

MI TRNALA, NAMNA BRE GUNA, DA IDE NA ŽETVA

Mi trnala, namna bre Guna, da ide na žetva,
Gore vo planina,
So srpče na ramo.
Mi ga strete, namna bre Guna, njezin prf gledanik,
Dete adžamija:
- Ke si trnala, namna bre Guno, kede će iduješ,
So srpče na ramo?!
- Na žetva će idem, a bre gledaniku, gore vo planina.
Mene da me slušaš nazać da se vratiš,
Tamo te čekaje trojca haramije,
So crne košulje i bele kaculjina.
Se falea, namna bre Guno, da će te grabet,
Će te noset dalek nadalako,
Vo tuđa tuđina,
Vo tuđa tuđina, namna bre Guno, vo Arnautl'k.
Idi se skri, gledanice, vo temni klećoi.

Porodični odnosi

TI LI ME DADE, MAJČICE MILA MUA

- Ti li me dade, majčice mila mua,
El babajko me prodaf?
- Ja ne ti som dala, ćerčice mila mua,
Babajko te prodaf.

Babajko te prodaf Bajretu brletu,
Za petsotine ovce, čerčice mila mua,
Šestotin šileina.
- Puste mu ostanale, majčice mila mua,
Jena mu ne bleknala!
Ka bi čula, majčice mila mua,
Bajreta go utepale,
Ovce mu ge zele,
Bi som dala, majčice mila mua,
Najgolem muštilok,
Šo mi je najmilo,
Šo mi je najmilo, majčice mila mua,
Brat šo me daruaf,
Ž'fta mahmudija,
Kapa so dukati.
Bi go dala, majčice mila mua,
Ćilim kolalija,
Vo dovna džamija,
Stare ke klanaje,
Odže i adžije.
Ko mi vleze, majčice mila mua,
Staro ovčarište
So krljuk vo ruke,
So tarčuk na ramo,
Mi se uspa, majčice mila mua,
Na desno koleno.

SVADBA SE VO SELO PRAJEŠE

Svadba se vo selo praješe,
Moj Stojan ošou na svadba.
Do pounoč Boja sedala,
Stojana mi go čekala,
Jen tuar drva užegla,
I jena strana borina,
Desen mu rukau vezala.
Svekrva ga posmijala:
- Idi lejni Bojano,
Moj Stojan našou poarna,
Poarna i poubava.
Ošla lejnala Bojana,

Pounoć koga zamina,
Na porte čukna mlad Stojan,
Stara go majka dočula
I porte mu gi otvorila.
- Majčice mila, premila,
Će mi je bela Bojana,
Da ileze, da me prečeka?!
Do pounoć Boja sedela
So drugogo se gledala,
So jeno šegče – šegertče.
Stojan izvadi nošče handžarče,
Boji gi glava preseče,
Mrtva mu glava prozbori:
- Stojane, mili Stojane,
Ta ka me mene ne praša
I naokolo komšije,
Do pounoć ti som čekala
I take som se uspala.
Stojan izvadi nošče handžarče
I svua glava preseče,
Mrtva mu glava prozbori:
- Majčice mila, premila,
Nejćeš da gledaš dva dobra,
Sakaš da gledaš dva groba.

KA ME DADE, MAJKO, DALEK NADALEKO

Ka me dade, majko, dalek nadaleko,
Nadaleko, preko Crno more,
Da putujem tri visoke planine.
Se ugodila, majko, plajna kamenliva,
Me uk'sa, majko, zmija kamenarka,
Ijač nema, majko, da ozdravem,
Tuga nosim, majko, da te vidim.
Će ti umrem, majko, mlada i zelena,
Će ti ostajm, majko, ludo dete,
Da go žališ, jetim da go gledaš.
Mene mi si majko, prok'vnala,
Da se mije, majko, ne vidime!

MI ZASAKA ĐERĐELIN ALIJA DEJKA OT DALEKO

Mi zasaka Đerđelin Alija dejka ot daleko,
On ga saka oni mu rasipujet,
Tija ti se, Đerđelin Alija, sve tri tvuje sestre,
Ćede ošle kuća rasipale.
Ne poslušā, Đerđelin Alija, stare prijatelji,
Toko sobra dvestotin' svatoi
I devet bajraktari.
Mi otide, Đerđelin Alija, dalek nadaleko,
Da mi zima pristala manesta.
Ga dignaa na belogo konja,
Će idujet svatoj na daleko.
Gim dunaa poput silne vetroj,
Podignaa cven palak duak.
Svi svatoi vo oči ga poljaa,
Aljilj bratec nički glava udri,
Nički glava udri, mi se oponiči.
Ga donesoa pristala manesta dvoroj juakue,
Natrčaa sve tri mile zove.
- Ta ni slezi, šarena manesto, vo srebrena tepsija!
- Ne vi slizam, niti ve poljivam,
Dur ne mi viknete Đerđelin Alija.
Ćede ti je, Đerđelin Alija, denešnoto ruo,
Srmeno vermelje i svilena košulja?!

ŠO SE BELI, NANE, VO GORANA

- Šo se beli, nane, vo gorana,
Vo gorana, ċe ċešma studena,
Da l' se bule eli se snegoj?!
- Da se bule bi se pomičile,
Da se snegoj bi se istopile,
Toku mi se dva beli ċadora.
Pod ċadroj bolen Asan leži,
Kol'ko leži, tol'ko naraċuje:
"Da mi dojde mua mila mati,
Da mu donese, mati ponadije,
Da pokani bolen Asan-aga!"
Mati dojde, ništo ne donese,
Asan-aga mi se oponiči.

Kol'ko leži, tol'ko naračuje:
“Da mi dojde mila sestra,
Da mi donese studena vodica.”
Sestra dojde, ništo ne donese,
Asan-aga, s'vze go projdoa!
Kol'ko leži, tol'ko naračuje:
“Da mu dojde verna ljuba,
Da otrese bounomu postelja.”
Dojde ljuba bounogo da polja,
Bolen leži Asan-aga.
Postelja mu ga preposlala,
Jedva živo mi go podignala.
Niz košće mu trafke prouniknale,
Niz rebra mu pilića letaje,
Kroz uši mu se videla gledaje,
Vo sred perčin jena ljuta zmija.
Doletale orli i gavrani,
Da mu pijet boune oči.
Eno ide jeno morsko pile,
Vo kljun nosi studena vodica,
Da napoji bolen Asan-aga.

ŠO SE BELI GORE VO PLANINA

Šo se beli gore vo planina,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da l' se guske el' se bele bule?!
Nit' se guske, nit' se bele bule,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, tok' mi beha dva beli čadroji.
Tok' beha dva beli čadroji,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, pot čadroji junak bolen leži.
Pot čadroji, junak bolen leži,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, kol'ko leži, tol'ko naračuje.
Kol'ko leži, tol'ko naračuje,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da mu dojde, nemu mila majka.
Da mu dojde, nemu mila majka,
Haj, haj, Šar-planino-o,

E hej, da donese ibrik ladna voda.
Majka dojde, ibrik ne donese,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, idi džidi, majko nežalosna!
Kol'ko leži, junak naračuje,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da mu dojde, nemu mila sestra.
Da mu dojde, nemu mila sestra,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da donese ibrik ladna voda.
Sestra dojde, ibrik ne donese,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, idi džidi, sestro nežalosna!
Kolko leži, junak naračuje,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da mu dojde, nemu verna ljuba.
Da mu dojde, nemu verna ljuba,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da donese ibrik ladna voda.
Ljuba dojde, ibrik go donese,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, idi džidi, ljubo naj žalosna!

KULA GRADI CRNA ARAPINA

Kula gradi Crna Arapina,
Kula prai i sam sebe zbori:
“Mori, kulo, šo si lična,
Lična i pristala,
Još da imaš jena verna ljuba,
Verna ljuba, jena domaćinka,
Da te redi, da te razreduje.”
Mi se čudi Crna Arapina,
Altan pare nema,
Samo ima debeljka kobila.
Če iduje, Crna Arapina,
Od grada, na grada.
Mi otide vo grada Stambola,
Če mi saka Altana divojka,
Altana divojka, sultan Muratova.
Mi ga zede, Crna Arapina,

Altana devojka, dejka najpristala,
Mi jana debeljka kobilka.
Ot usta i debeljki kobilki,
Temna m'gla ide,
A od kopita – zeleni plaveni,
Vo ruke mu, Crni Arapini, kamšija ka zmija!

S'NCE ZAJDE, S'NCE ZAJDE, AKŠAM SE UČINI

S'nce zajde, s'nce zajde, akšam se učini,
Svi drugari doma izdojdo,
Žene ge čekaje, gim se promenile.
Promenile, promenile, sitarke staile.
Sitarke staile, pafte opašale,
Vo četvrtok gim se promenile.
A ja jaden, a ja tužen, sedim vo meana,
Pijem pivo, pijem vino, pijem em rakija.
Pijeeći, pijeeći, povnoć se učini.
Meandžija, meandžija, meane zatvora.
Ja ostana, ja ostana cev noć pred meana.
Gledam levo, gledam desno, lambe upalene,
A moj pendžer, a moj pendžer, vo crna temnina,
A odajče, a odajče, pusto ostanalo!

NAVENI GRANOJ DU ZEMNA

“Naveni granoj du zemna,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Ja da ti kažem dertoji.
Ja da ti kažem dertoji,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Dertoji dečki jadoji.
Ovčara som go imala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Dur povnoć som go čekala.
Dur povnoć som go čekala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Na strga som prespavala.
Na strga som prespavala,
Mori vrbice Đurđevdenova,

So ž'vto vedro vo ruke.
So ž'vto vedro vo ruke,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So šotor džube na sebe.
So šotor džube na sebe,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So k'nosane ručice.
So k'nosane ručice,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So bojosane kosice.
So bojosane kosice,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So varosano licence.
So varosano licence,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So ž'fti teljoj pušteni.
So ž'fti teljoj pušteni,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So red dukati na glava.
So red dukati na glava,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So telj-sitarka asprena.
So telj-sitarka asprena,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Grđi zatnate s' đerdani.
Grđi zatnate s' đerdani
Mori vrbice Đurđevdenova,
Oni um mu go zimaje.
Oni um mu go zimaje,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Ofčara go premamujet.”

DEVET GODINE BEZ RODA SOM BILA

Devet godine bez rod som bila,
Na desetata som se objagnila.
Mi se sobrale devet kasapi,
Da mi zakoljet jagne sugare.
Ovca roguša im se moleše:
“Ne mi koljite jagne sugare,
Devet godine som go tužila,

Na desetata som go 'bjagnila..”

MAHMUT MI LEGNAF DA SPIJE

Mahmut mi legnaf da spije,
Pri reka, pri vodenica.
Pri reka, pri vodenica,
Lošo go dremka zanesla.
Lošo go dremka fatila,
Tuje go zmija uk'sa.
Hajrijo, he tiraćijo,
El jahni belogo džoka,
El jahni belogo džoka,
Ta slezi dolu vo Prizren.
Ta slezi dolu vo Prizren,
Iljači da mu iskupiš.
Iljači da mu iskupiš,
Ti drman da mu učiniš.
Evo ga ide Hajrija,
Belogo džoka jahnata,
Belogo kona jahnata,
Povne bisage iljači,
Povne bisage iljači,
Mahmuta da go oleči.

JAHINKA BELA GRAĐANKA

Jahinka bela građanka,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Povna i bahča, s' bećari,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Gledaha bor da ripaje,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Koj će go borot preripa,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Toja će zeme Jahinka,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Svi ti bećari ripnaha
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Nikoj go borot preripa,

De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ozdol mi ide starčište,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Starčište s' belo bradište,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Zasuka bele rukave,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
On će go borot preripa,
De mori Jano, de, de mori duo de.
Jahinka pisna da žela,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ne želaj bela Jahinko,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ne želaj, bela građanko,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ja ne te zimam za mene,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ja će te zimam za sina,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Moj sin je prf ćiradžija,
De mori Jano, de, de mori dušo de.

Društveni odnosi

BRALE, SE BRALE BEĆARI, NANE

Brale, se brale bećari, nane,
Od gorno, do vno maalo.
Pod jena kruša zelena,
Crven go bajrak staile,
Koj će go bajrak preripa,
Toja će bide vojvoda.
Mlad Esat bajrak preripa,
Pa teško mi se razbole.
- Ej muje verne družina,
Da zn'te ka bilo zboreno,
Na ruke da se nosime?
- Esate, mladi vojvodo,
Ručice ni se okinale,
Nožice ni se odsekle.

- Drugari, verne družina,
Ka će za doma idete,
Nemoj da pesne pujete,
Nemoj da puške frljate,
Sve majke će iziljezet,
Belki i mua će dojde,
Nemoj da majki pravo kažete!
- Esate, mladi vojvodo,
Pravo će majki kažeme:
“Mlad Esat ti se oženiv,
Crna zemna – mlajnesta,
Bele oblaci – bajraci,
Sitne kamene – svatoi.

ŠO MI PONIK SEDIŠ, TURČIN ALIJA

Šo mi ponik sediš, Turčin Alija,
Šo mi nički glava držiš,
Sve vo crna zemna gledaš?!
- Ka da ne gledam, mila posestrimo,
Loš aber mi dojde.
Kniga mi dojde od belo Edrene,
Od pusti vilajet.
Kniga mi dojde, mila posestrimo,
Žena mi umrela,
Mila posestrimo, deca mi ostajla.
Ne li biduje, mila posestrimo,
Mene da me zemeš,
Mila posestrimo, žena da mi bideš,
Deca da mi gledaš?
- Usta ti se, Turčin Alija, posušila,
Posušila, sve sua ti sedala!
Ti som imala, Turčin Alija, na mesto bratuo,
I na mesto babajkue!
Šo sme spale, Turčin Alija, pod jena kaplama,
Šo sme jale vo jeno saanče,
Vo jeno saanče, Turčin Alija, so jena ložica.

CAREVO AZNO OBRALE

Da li ste čule, razbrale,
Carevo azno obrale?!
Memeda majka ne pušta,
Memed ga majka ne sluša.
Opaša čifte kolani
So puška mazerka naramo,
Otide tamo nagore,
Da trai svuje drugari.
- Ej, more, mladi ovčare,
Da l' mi ga vide družina,
Družina, verni drugari?
- Eno ge tamo nagore,
Pod jena buka zelena,
Pri jena češma studena,
Sugare jagnje jadea,
I tvoj muabet teraa.
- Selam alejćim apapi!
- Alejćim selam, Memede!
Memede, deli Memede,
Ta što je vikot po tebe,
Tri sela činet davija,
Četvrto selo šaiti?!
Memede, verni apapu,
Ne gajljuj, ič ne se stegaj,
Dejke će kinet komari
Mlade neveste fesoji,
Da go otkupet Memeda.

SAMA SEDIM, POSESTRIMO, LE MORI

Sama sedim, posestrimo, le mori,
Sama vo odaja,
Sama sedim i se mislim.
Ja ne znajem, posestrimo, le mori,
Kogo da prašam,
Posestrimo, le mori, koj da mi kaže.
Tebe će te prašam, planinice, le mori,
Pravo da mi kažeš,
Planinice, le mori, nemoj da me mamiš.

Da mi kažeš, planinice, le mori,
Putoj krušeječke,
Putoj krušeječke, planinice, le mori,
Za vo Brod šo idet, preko Kaculjica.
Tuje mi panale, planinice, le mori
Trojca pobratima.
Mene majka, planinice, le mori,
Na put me isprati,
Planinice, le mori, groboj da gim tražim.

SE SAKALE ĆERIMIJA I MEMET-AGA

Se sakale Ćerimija i Memet-aga,
Tri godine, tri meseca i tri dena,
Ne bi k'smet da se zemet,
Da se zemet Memet-aga i Ćerimija,
K'smet se ugodi Asan-agi.
- Ore Memet-aga, Memet, moj pobratim,
Idi zemi, Memet, zelen bajrak
I soberi sve drugari,
Će ideme, Će zimame Ćerimija.
Mi go projde, Memet-aga, studen pot,
Studen pot, Memet-aga, i gradne s'vze.
Da go utepa, žalj mu beše,
Da mu reče stram mu beše,
Asan-aga mu je prvi pobratim.
Memet-aga sobra sve drugari
I trnaa po manesta Ćerimija,
Će zimaje Ćerimija za Asan-aga.
Bajrak nosi aga, Memet-aga,
Će zimaje dejka Ćerimija.
Pa se moli aga, Memet-aga:
“Ore Gospod, more Gospod,
Ta mi duni silen veter,
Ćerimiji duak da gi frlji,
Još jen put Ćerimija da ga viđim!”
Koga ga vide bela Ćerimija,
Nički pana, Memet-aga, i premale.

BOLEN MI LEŽI KARA MUSTAFA

Bolen mi leži kara Mustafa,
Bolen mi leži, bolen na postelja.
Više glava mu sedi stara majka,
S'vze roni majka, kara-Mustafi zbori:
- Koj će ti ga nosi tvua ravna kapa,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio, bre?!
- Neka mi ga noset mujete drugari,
Deka se po kapadije ot mene,

- Koj će ti ga nosi redena mandulka,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio bre?!
- Neka mi ga noset mujete drugari,
Deka se po čalaškam od mene,
Deka se po bekrije ot mene, bre!
- Koj će ti go nosi crnoto guniče,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki, mori, delio?!
- Neka mi ga noset mujete drugari,
Deka se po čalaškam od mene,
Deka se po kapadaije od mene, bre.
- Koj će ti go nosi puška mauzerka,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio, bre?!
- Neka mi ga nosi najubaviot drugar
Deka je po čalamdžija od mene, bre!
- Komu će ga ostajš tvua verna ljuba,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio, bre?!
- Neka ga ljubi moj prvi pobratim!

BOLEN MI, BOLEN MI

Bolen mi, bolen mi,
Bolen mi leži Stojunak,
Lele, bolen mi,
Bolen mi leži, će umre.
Na gorni, na gorni,

Na gorni, majko, čardaci,
Lele, na gorni,
Na gorni, majko, čardaci.
Na žele, na žele,
Na železni kreveti,
Lele, na žele,
Na železni kreveti.
Na glava mu sedi,
Negovata majka,
Roni s'vze i plače.
- Majčice, ti mila majčice,
Da li rose, rose podrosujet
Elj se sivni dožoji?!
- Niti rose, rose podrosujet,
Nit se sivni dožoji.
Toko mi se s'vze što ti kipet,
Ot ne sevske pravdine!
Stani mi, stani mi,
Stani mi, stani Stojunak,
Lele stani mi,
Stani mi, stani Stojunak.
Da vidiš, da vidiš,
Da vidiš čudo golemo,
Lele, da vidiš,
Da vidiš čudo golemo.
V' stret selo, v' stret selo,
V' stret selo, horo golemo,
Lele, v' stret selo,
V' stret selo horo golemo.
Svakua, svakua,
Svaku moma i momče,
Lele, svakua,
Svakua moma i momče.
Salj tvua, salj tvua,
Salj tvua moma bes momče,
Lele, salj tvua,
Salj tvua moma bes momče.

Odnosi prema prirodi

VO PLANINA JENA IZVIR VODA

Vo planina jena izvir voda,
Pri voda je jena Anđelina.
Brat ga vika: "Milka penurika".
Mori ne som Milka penurika,
Toko ja som jela najvisoka.
Vo koren mi ladna voda teče,
Vo trupoj sjajna mesečina,
Vo vrhoj mi letno s'nce grije.

ŠO SI GI GRANOJ ŠIRNALA

Šo si gi granoj širnala.
Mori vrbice Đurđevdenova,
Nijeno si gajle nemala.
Nijeno si gajle nemala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Materi si ga imala.
Materi si ga imala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Mati ti gajle tegnala.
Mati ti go gajle tegnala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Za tija si tenka i visoka.
Za tija si tenka i visoka,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Za tija si bela i crvena.

ŽNEJLA MARA NA GOLEMA NIVA

Žnejla Mara na golema niva,
Sama žnejla, sama vrzuala.
- Hajde, Maro, koze ti dojdoa.
- Neka dojdjet, šuga da gi udri!
- Hajde, Maro, kuća ti gori!
Frjli srpče, sivno pritrči.

Ostajla Mara ludo dete,
Vo kolepče uspano ruljče,
Na niva dalečna ostaeno,
Gladno i žedno, nedoeno.
Kamnjoj i karpe vuci zeleni,
Se prajle i lipe plavi jeleni,
Orman četine mudre meke,
Drenčiča “da se dalečne”.
- Drenče ž'vto cvečiče,
Da ne si videlo muje dete?
- Tvuje dete, Maro, sve pišteše,
Na šipok, Maro, bea obesene!!
- Ore vuci zeleni,
Pravo da mi kažete,
Kede mi je ludo dete?!
Samo kosme da mu viđim,
So s'vze da go omijem,
Boljke da mu prežalim.
- Ori Maro, mlada majko,
Što ti oko pocrnelo,
Lice ž'fto i crveno,
Što ti telo potreseno?!
Niva mečke ti požnele,
Jeleni snopi povrzale.
Tvuje dete vo kolepka,
Spije pot lipna latka,
Majka naša go doela,
Naša sestra go češljala.

MORAVICE M'TNA I KRVAVA

- Moravice m'tna i krvava,
Ta zateraj mome i divojke,
Što ne zn'jet rano da stanujet,
Rano da se dvoroj izmetene.
Moravice m'tna i krvava,
Što si rano cveće povenala?!
- Prošla moma, bosa preko mene,
Odbirala trava detelina,
Da narani dva koni bratovi.
“Jatte, pitte, dva koni bratovi,

Će hodite dalek, nadaleko,
Na daleko, preko Crno more,
Će zimete bratova mlanesta.
Će hodite dalek nadaleko,
Će gazite krvoj du kolena!

PUŠKA PUKNA, JAGODO

Puška pukna, jagodo,
Pukna puška, jagodice,
Gore vo planina.
Mi utepa, jagodo, jagodice,
Bećir kapetana,
Brockogo junaka.
Duša dava, jagodo,
Duša dava, jagodice,
Vasijet ostava:
“Više glava mi, jagodo,
Više glava mi, jagodice,
Bajrak podubite!
Za bajrak mi, jagodo,
Konja da vrzete.
Konj da tropne,
Mene da uplaši.
Nad srce mi, jagodo,
Nad srce mi, jagodice,
Bašta napraite,
A vo bašta cveće nasadite.
Koj će projde, jagodo,
Koj će projde, jagodice,
Neka se nakiti,
Aber da onese:
“Gledanici, jagodo,
Gledanici, jagodice,
Pravo neka i kažet,
Neka ne me čeka,
Neka se omuži.
Apa materi, jagodice,
Neka ne kažujet”!

SE NAVALI ŠAR-PLANINA

Se navali Šar-planina,
Se navali Šar-planina.
Mi potfati,
Mi potfati tri ovčara.
Tri ovčara, tri čobana.
Prvi ovčar,
Prvi ovar, hoj, se moli:
- Puštaj mene,
Puštaj mene, Šar-planino.
Imam žena,
Imam žena šo me žali.
- Žena žali,
žena žali, dur den pladno.
Drugi ovčar,
Drugi ovčar, hoj, se moli:
- Puštaj mene,
Puštaj mene, Šar-planino.
Imam sestra,
Imam sestra šo me žali.
- Sestra žali,
Sestra žali dur s' omuži.
Treći ovčar,
Treći ovčar, hoj, se moli:
- Puštaj mene,
Puštaj mene, Šar-planino.
Imam majka,
Imam majka, šo me žali.
- Majka žali, dur do veka.

MESEČINO, MORI, MILA POSESTRIMO

- Mesečino, mori, mila posestrimo,
Će te prašam, pravo da mi kažeš,
Da ne vide muje mlado Ture?
- Ture ti se, mori, preženilo,
Zova ti go, mori, preženila.
- Neka mu je, mori, airlija,
Će mu idem, mori, zuančica,
Zuančica, mori, kaarica.

Će mu nosim, mori golem bakšiš,
Golem bakšiš, mori, jaloica,
Na rogoi dve svetne sitarke,
Namesnici svilena košulja,
A za zova srmene čorape,
Da gi nosi, da ne gi ćerdosa,
Šo mi Ture, mori, preženila.

ŠTO MORAVA M'TNA TEČE

Što Morava m'tna teče,
Da l' hećimi koni pojle,
El careva vojska projde?!
Nit hećimi koni pojle
Nit careva vojska projde.
Se k'pale dve sesrtrice:
Anđelina i Magdalena,
Anđelina se udavila.
Magdaleno, ti mua sestrice,
Ti ne kaži muji majki,
El som se udavila,
Bože som se omužila.
Zelen gušter, svekor mi je,
Gušterica – svekrvica,
Žabićića zovićića,
Kamenćića – deverćića.

Ostale pjesme

UMREH, OTIDE, MAJČICE MILA, MLADA I ZELENA

Umreh, otide, majčice mila, mlada i zelena
Mlada i zelena, tenka i visoka.
Vasijet ostavam, majčice mila mua:
Da me zakopete vo Gorne grobišta,
Da mi ostate, majčice mila mua,
Do tri pendžerćika:
Prvoto da gleda, majčice mila
Vo Gornoto maalo,

Dejće će se beret,
Oro će igraje.
Tuje mi je, majčice mila mua,
Suljba Tajčinova,
Tanec ke mi go vrti.
Drugo da gleda, majčice mila mua,
Na česte putišta,
Drugari će idet,
Saituo bratče,
Na belogo konja.
Trećoto da gleda, majčice mila mua,
Bećari će šetaje i će prohođaje
Tuje mi šeta Sait ludo dete.
Vasijet ostavam, majčice mila mua:
Ćilim mečkalija
Čaršaf zefkalija
Da mi go dadete, majčice mila mua,
Vo Gornja džamija.
Tuje mi klana, majčice mila mua
Saitov babajko.
Vasijet ostavam milem trojcam braćam:
Sveten altipatlak,
Ka će ge tekne, ka me nasituale,
Da go ispucaje.

UTRE PETOK, UTRE TURSKI SVETOK

Utre petok, utre turski svetok,
Svi će Tturci vo džamija idet,
Svi će mene ključoj ostavaje,
Će otvoram porte ot dženeta,
Da ne najdem tuje mua majka.
Ka otvorih vrate ot dženeta,
Ne mi beše tuje mua mila majka!
Ka otvorih porte ot džehnema,
Koga najдох tuje mua majka!
- Što si bogu, majko, dosadila,
Što si ovde vo dnoh ot paklera?!
- Ništo ne som bogu dosadila,
Som odvojla devojka ot bećara.
Mu som rekla ima kose plave,

Kose plave, oči mačorave.
Za ovja som vo dnoh ot džehnema.

OGRIJALA MESEČINA

Ogrijala mesečina,
Vo Gorska, aman, nahija,
Po više Borska nahija,
Vo krušeječka, aman, džamija.
Ne mi beše mesečina,
Beha mlade, aman, Borjani,
Tri bečara, tri drugara,
Borske, aman, delikanlije.
Pa senaha na Mazen kamen.
Kede sedet, aman, bečari.
Potražiha kmeta Idriza,
Da go nešto prašaje:
- A go davaš, a go prodavaš,
Tvuje jagne, aman, sugare?
Idriz im veli i kažuje:
Muje jagne, aman, sugare,
Ne go davam, ne go prodavam,
Ono mi je boguano.
Ono mi je na devet majke,
Devet majke, aman, dojeno,
Ono mi je vo Šar-planina,
Vo Šar-planina, aman, gojeno.
Ono mi je na mermer kamen,
Mermer kamen, aman, krmeno.
Ono mi je na studen kajnak
Studen, aman, kajnak pojeno
Jagnje mi je jagnje sugare,
Ono mi je, aman, veteno,
Omuženo tamo ke sakalo,
Vo staro selo, aman Kruševo.

BRALE, SE BRALE BEČARI

Brale, se brale bečari
Na taja trava zelena,

Pod selo, na rudina,
Pod taja vrba zelena.
Tegnale tenka pijanka,
Komu će pane Afiza?!
Afiza pana Destanu,
Destanu naj baš bečaru,
Sama mu doma otide.
Sama mu porte otvori,
Mu pušti rude šilejna,
Se skači gore v'odaja,
Svekrvi ruka gi fati,
Emina zova zagrlji.
- Afizo tužna i žalosna,
Za kogo si izbegala,
Destan će ide na asker,
Koj će ti kroi ališta,
Koj će ti fati tupani?!
- Emino, mila zovice,
Ja ne vi tražim ališća,
Niti vi tražim tupani,
Ne li som zela Destana,
Destana naj baš bečara.
Emino mila zovice,
So dečko ruo će sedim,
Ja će go čekam Destana,
Dur da mi dojde od asker.

AJRIJA GA STAJLE POT FILDŽAN

Ajrija ga stajle pod fildžan,
Koj će go fildžan nadigra,
Negova će bide Ajrija.
Nazim go fildžan nadigra,
Nazimu mu pana Ajrija.
Nazim se uspať pri reka,
Pri reka pri vodenica.
Idite vikajte Ajrija,
Ona mu go zn'je tabijet
Nazima da go razbudi.
Eno ga ide Ajrija
So sarajlija tepsija

I srebren ibrik vo ruke
I so bela krpa na ramo,
Nazimu da mu potura,
Da belo lice omije.
Ajrijo, aro te udrilo,
Šo si ot sebe učinila,
Si otvorila čerene!
Malo li ti bea Brojani
I čiradžije Žurjani?!
Nedžipica sarma varila,
Ajrija ne gi ga jade,
Golemo gi gajle panalo,
Zejnelj ga čeka pri reka,
Pri reka, pri vodenica,
So beli kožuf na ramo.

KONJA RANI SIROMA ALIJA SVE NA VERESIJE

Konja rani siroma Alija sve na verseije,
Mi go rani siroma Alija so bela pčenica,
Siroma Alija, bela simidžiska.
Mi go poji siroma Alija so ljuta raćija,
Siroma Alija, so vino crveno.
- Ka si ga vatiu, siroma Alija, vaće ne biduje,
Sve što najde, siroma Alija, sve ni isprodava,
Dur prodade, siroma Alija, kapa babajkua
I šamija, siroma Alija, materina.
Kniga dojde dalek ot daleko,
Ot grada Velesa,
Vezir ima golema oblaga:
Koj šo ima konja hubavogo,
Vamo neka dojde da se oblagaje,
Na oblaga, na oblaga, zlato nebrojeno,
Na druga oblaga, srebrena sinija
Na sinija zmija okuana so strebrene sindžiri,
Na treća oblaga, Altana divojka,
Čerka vezirua – stradna boguana,

Sadržaj:

Predgovor.....	3
Prepoznavanje.....	35
Data riječ.....	40
Zaziđivanje.....	41
Bratoubistvo.....	45
Motiv Odiseja.....	45
Otimanje djevojke.....	46
Ekonomska i vojnička migracija.....	50
Ponašanje nasilnika i moćnika.....	59
Ljubav među mladima.....	65
Porodični odnosi.....	78
Društveni odnosi.....	87
Odnosi prema prirodi.....	92
Ostale pjesme.....	97

